

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Közzereplők tūrési kötelezettsége a véleménynyilvánítás
szabadsága tükrében**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/december/8

A dolgozat szerzőjeként kijelentem, hogy nem használtam mesterséges intelligenciát a kutatásom során.

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS.....	4
II. A VÉLEMÉNYSZABADSÁG MINT ALAPVETŐ JOG	5
2.1. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS MINT TÁRSADALMI JELENSÉG	5
2.2. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS MINT A KOMMUNIKÁCIÓS JOGOK ANYAJOGA	6
2.3. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSHOZ VALÓ JOG KORLÁTAI	8
III. A KÖZÉLETI SZEREPLÉS ÉS A VÉLEMÉNYSZABADSÁG.....	10
3.1. A KÖZÉLETI SZEREPLŐ FOGALMA MAGYARORSZÁGON	10
3.2. A HAJDÚ KONTRA PUZSÉR ÜGY	11
3.3. A KÖZÉLETI SZEREPLÉS EURÓPAI SZINTŰ JOGI KERETEI	12
3.4. VÉLEMÉNYSZABADSÁG AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN	18
3.5. A BEMUTATOTT SZABÁLYOZÁS ÉS JOGGYAKORLAT ÉRTÉKELÉSE	20
IV. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁSSAL SZEMBENI JOGÉRVÉNYESÍTÉSI LEHETŐSÉGEK	22
V. A NEM ÖNKÉNT VÁLLALT KÖZÉLETI SZEREPLÉS.....	24
5.1. AZ ÖNKÉNTESSEG KÉRDÉSÉRŐL ÁLTALÁBAN	24
5.2. BLADET TROMSÖ ÉS STENSAAS NORVÉGIA ELLENI ÜGYE	24
5.3. HARRY HERCEG ÉS A MÉDIA HARCA	26
5.4. GISÉLE PÉLICOT ÉS A BŰNCSELEKMÉNYEK ÁLDOZATAI.....	28
5.5. ÖSSZEGZÉSKÉNT A NEM ÖNKÉNTES KÖZÉLETI SZEREPLÉSRŐL	29
VI. NAPJAINK PROBLÉMÁJA A KÖZÉLETI SZEREPLŐK KONTRA VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS HARCÁBAN.....	31
6.1. A MÉDIA ÁLDOZATAI	31
6.2. A KÖZÉRDEKŰ RÉSZVÉTELT AKADÁLYOZÓ PERESKEDÉS	36
VII. KÖVETKEZTETÉSEK	39
VIII. DE LEGE FERENDA JAVASLATOK	41

I. Bevezetés

Magyarországon az Alkotmánybíróság kiemelt szerepet tulajdonított egyes alapjogoknak, ilyen például a véleménynyilvánítás szabadsága és a hozzá kapcsolódó egyéb jogosultságok. Ennek köszönhetően a társadalom tagjai szabadon kialakíthatják meglátásukat, a nyilvánosság számára közzé tehetik nézeteiket. Bizonyos korlátokat azonban megszabott a jogalkotó, annak érdekében, hogy véleményünk megfogalmazásával mások alapjai ne sérüljenek.

A politikai vagy médiaszereplők önként vállalják annak az esélyét, hogy róluk foglalkozásukból eredően tömegek fogalmaznak meg véleményt. Ezek sok esetben a becsületsértés, illetve a rágalmozás büntetőjogi tényállását is kimerítik, mégsem követi őket szankció.

Jelen dolgozatomban ezt a problémát kívánom feltárni. Kutatást folytattam a véleménynyilvánítás korlátai körében, megkerestem azokat a határokat, amiket átlépve a közszereplők sem kötelesek némán tűrni. Ezek mellett összegyűjtöttem azokat a lehetőségeket, melyek a közszereplők előtt is nyitva állnak jogsérelem esetén. Külön figyelmet fordítottam azokra a személyekre, akik nem önként vállalták a közszereplői titulust, azonban a társadalom által megfogalmazott vélemények a közérdeket érintik, ezáltal velük szemben a közszereplők eseteiben használt gyakorlatot alkalmazzák.

A kutatásom módszertana egészen sajátos, ugyanis a jogászi tudományban kevésbé használatos eszközöket alkalmaztam. A szakirodalmak és jogforrások tanulmányozása és értékelése mellett nagy hangsúlyt fektettem a közösségi média oldalak megfigyelésére is, amelyek során főként a közszereplőknek címezett kommenteket vizsgáltam. Emellett számos interjút hallgattam meg annak érdekében, hogy közelebb kerüljek a közéleti szereplők problémáihoz. Állításaimat több alkalommal a közösségi médiából vett idézetekkel, illetve dokumentumfilmekkel is illusztrálom.

II. A véleményszabadság mint alapvető jog

2.1. A véleménynyilvánítás mint társadalmi jelenség

A XIX. század fejlődése a tömegkommunikáció terén elhozta azt a változást, amely a nyomtatott sajtó propagandájának alkalmazási körét nagy mértékben leszűkítette, létrejött az elektronikus eszközök segítségével való kommunikáció. Végül megalkották az internetet, melynek segítségével az emberek olyan ismeretekre, információkra tehetnek szert, amely képes volt kiküszöbölni az egyén véleményének egyoldalú kialakítását. A számítógépek, televíziók, majd később a mobiltelefonok a politikai folyamatok szemtanúinak csoportját nagy számban bővítették, így mára már szinte mindenki talál egyes élethelyzetekhez több szempontú véleményezést. A politika e tényezők hatására már az egész világ szeme láttára zajlik.¹

A vélemények széles körű kifejezésének lehetősége a pozitív következmények mellett számos negatív hatással is járt. A faji, etnikai, vallási diszkrimináció a véleménynyilvánítás során is megjelenhet. A gyűlöletbeszéd megannyi politikai erő eszközéül szolgált, így könnyen bizonyítható, hogy a befolyással rendelkezők felsőbbrendűséget hirdető nézetei közvetlenül hatnak egy csoport negatív megítélésének kialakulására. A gyűlöletkeltő megnyilvánulások az emberi civilizáció értékeit sértik, alkalmasak társadalmi feszültségek kiélezésére, a nemzetek közötti erőszakos összeütközések kiformálódására. Hamar kiderült, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása nélkül a békés együttélés szinte lehetetlenné válik, szélsőségek erősödéséhez, intoleranciához vezethet, ezért szükség van a határok meghúzására.

A totalitárius diktatúrák, mint a kommunizmus vagy a fasizmus, olyan komoly szankciókat vezettek be a véleményalkotás korlátozására, melyek súlyosan elnyomták a társadalom hangját, ezáltal sérült a nép igazságérzete. Számos példát találunk arra, hogy az egyének véleményalkotása a regnáló politikai erő befolyásával zajlott. A szabad véleményalkotás és a gyűlöletbeszéd elleni szankciók között meg kell találni az arányos mértéket.²

¹ Kubisch Károly: A véleménynyilvánítás szabadsága a XXI. században. *KRE-DIT, A KRE-DOK online tudományos folyóirata* 2020. évi 2. szám. Pp. 1-69.

² 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 170–170.

2.2. A véleménynyilvánítás mint a kommunikációs jogok anyajoga

Az emberi jogok fejlődését három különböző szakasz elhatárolásával tudjuk pontosan meghatározni. Az ókori filozófusok gondolatai is közvetítettek egy olyan felfogást, mely szerint az embert megilletnek bizonyos jogok, melyek az ember alkotta jogok felett álltak.³ Ezt a jogfilozófiai felfogást nevezzük természetjognak, mely az emberhez természeténél fogva csatol szabadsághoz és a tulajdonhoz való jogokat. Elmondható, hogy a természetjog az embert magasabb rendű élőlénynek tartja a Földön élő más állatoknál, így csupán az emberként való megszületéssel alapvető jogokkal ruházza fel. Ezek öröktől létező jogok, melyeket az állam korlátozhat, de teljes mértékben nem vehet el.

A polgári forradalmak magukkal hozták a természetjog tanításait, kialakítva az emberi jogok első generációját. Ebben olyan szabadságjogokat találunk, melyek az állam számára írnak elő beavatkozási tilalmat az egyes dokumentumokban deklarált jogok élvezetébe. Az első generációs emberi jogok két csoportra oszthatóak abból a szempontból, hogy az élet mely területét fedik le. Így beszélhetünk személyhez fűződő jogokról (például az élethez és emberi méltósághoz való jog, a lelkiismeret és vallásszabadság, a magánlak sérthetetlensége és a jó hírnévhez való jog), valamint politikai jogokról (mint például az egyesülési jog, a gyülekezési jog, a sajtószabadság és a választójog).⁴

A szabadságjogok közül jelen dolgozatban a véleménynyilvánítás szabadságát emelném ki, mivel ez olyan speciális és komplex alapvető jog, amely a politikai szabadságjogok közé sorolható, azonban egyúttal a személyhez fűződő autonómia egyik alapköve is. A véleménynyilvánítás szabadsága körében elengedhetetlen, hogy az alanyi oldal mint az egyének jogosultsága és az intézményvédelmi oldal mint az állam kötelezettsége egyaránt megjelenjen. Ebből a gondolatból kiindulva a véleménynyilvánítás szabadságát a kommunikációs jogok anyajogának is nevezhetjük, mivel számos egyéb nevesített vagy nem nevesített kommunikációhoz kapcsolódó jog következik abból, hogy az állam biztosítja a véleménynyilvánítás szabadságát.

Magyarországon az Alaptörvény IX. cikke deklarálja a véleménynyilvánítás szabadságát a következők szerint:

³Tóth J. Zoltán: Erkölcsei jogok, emberi jogok, alkotmányos jogok. In: Birher Nándor – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *Az egyházi intézmények működtetésének etikai alapjai*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXVIII. (sorozatszerkesztő: Homicskó Árpád Olivér), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar: Budapest 2019. Pp. 53-62.

⁴ Kiss Barnabás: *Emberi jogok – alapjogok általános kérdései*. Elérhető: <https://juris.u-szeged.hu/karunkrol/szemanyag/emberi-jogok-alt> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)

„(1) Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.

(2) Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.

(3) A demokratikus közvélemény kialakulásához választási kampányidőszakban szükséges megfelelő tájékoztatás érdekében politikai reklám médiaszolgáltatásban kizárólag ellenérték nélkül, az esélyegyenlőséget biztosító, sarkalatos törvényben meghatározott feltételek mellett közölhető.

(4) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

(5) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.

(6) A sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervre vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.”

A véleményszabadság hatályos szabályozását az Alaptörvény negyedik módosítása alakította ki. Ennek értelmében a mások méltósága, a demokratikus közvélemény és a különböző (nemzeti, faji, etnikai, vallási) közösségek méltósága védelmet kapott. Ezek megsértése esetén az alanyok bíróság előtt érvényesíthetik igényeiket.

E jogot természetesen már az Alkotmány (1949. évi XX. törvény) is tartalmazta, az Alkotmánybíróság pedig már korai döntéseiben⁵ is kimondta, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága egyfajta anyajoga a „kommunikációs” alapjogoknak.

E szabadságjog magában foglal mindenfajta közlést, függetlenül a közlés módjától (írásos, szóbeli), valamint hangsúlyosan annak valóságtartamától és erkölcsi értékeitől.⁶ Mivel az állam hatalma nem terjed ki a vélemények közötti választásra, a szabad véleménynyilvánítás által maga a közlés *lehetősége* kap alkotmányjogi védelmet. Ez kiterjed a szólás- és sajtószabadságra, az oktatás szabadságára, a művészeti és irodalmi egyéniségek kifejezése, az eszmék és világnézetek szabad áramlása, a vallásgyakorlás szabadsága, a gyülekezési jog és a

⁵ Ld. pl. 30/1992 (V 26.) AB határozat

⁶ Az Alaptörvény szabadságjogai. 5. lecke: A véleménynyilvánítás szabadsága. Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/static/e-learning/alaptorveny_birok/at_szabadsag/lecke5_lap1.html (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 24.)

közérdekű adatok megismerése területeire. Ezek a felsorolt jogok mind kapcsolódnak a véleménynyilvánítás szabadságához, ezáltal az államtól kikényszeríthetőek. A véleménynyilvánítás másik fontos szerepe a közvélemény kialakítása, a közérdekű ügyekben való társadalmi állásfoglalás, valamint a közhatalmi szervek kritikai értékelése.

Bizonyos szempontból az általános fogalommá vált pozitív véleményszabadság mellett beszélhetünk negatív oldalról is. Ennek értelmében jogom van „csendben maradni”, tehát ahhoz, hogy ne alkossak véleményt. Kifejezetten utal arra a körülményre az Alkotmánybíróság is, hogy a mások által alkotott véleményt nem vagyok köteles sem elfogadni, sem alátámasztani, sem pedig sajátomként továbbadni. Ezt nevezzük az ignorálás jogának. Ennek köszönhetjük azt is, hogy az állam nem kötelezhet egy adott vélemény kialakítására.⁷ Fontos kiemelni tehát, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának pozitív és negatív jellege egymást kiegészítik és csak együtt érvényesülhetnek.

2.3. A véleménynyilvánításhoz való jog korlátai

A véleménynyilvánítás szabadsága, hasonlóan más alapjogokhoz, szükséges és arányos mértékben korlátok közé van szorítva. A nézeteink megalkotása és nyilvánosság elé tárása egészen addig szabályos, amíg mások jogait nem sértjük vele. Leggyakoribb korlátozási indokok a jóhírnév és becsület csorbítása, a gyűlöletkeltés és azok az esetek, amelyek közvetlen fenyegetést jelentek mások testi épségére, méltóságára. Tehát elmondható, hogy a véleménynyilvánítás korlátozása egészen addig nem történhet meg, amíg a vélemény kinyilvánításával mások jogait nem sértjük. Az állam e korlátokat tehát kizárólag ultima ratio jelleggel használhatja.⁸ Ezt nevezzük O'Brien-tesztnek, más néven a „szélesség alkotmányjogi doktrínájának” is. Ennek értelmében a szólásszabadság korlátai nem haladhatják meg azt a mértéket, amelyet a védendő érték minimálisan megkíván.

Azonban nem ez az egyetlen szempont, amelyet figyelembe kell vennünk. Az amerikai jogrendszer 1919-ben dolgozta ki a reális veszély tesztjét (clear and present danger), amely a Schenck kontra Egyesült Államok ügyében⁹ fogalmazódott meg először. Charles Schenck katonai besorozások elleni szórólapok osztásával tüntetett az ilyen jellegű állami kényszer ellen. Holmes bíró kimondta, hogy ez a fajta magatartás közvetlen és egyértelmű veszélyt

⁷ Halmai Gábor: *Emberi jogok*, Budapest: Osiris Kiadó, 2008., Második rész, III. fejezet

⁸ Koltay András: A véleménynyilvánítás szabadsága, In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András), 2018, 2.1. fejezet

⁹ Schenck v. United States, 1919. március 3-i ítélet, no. 249 U.S. 47.

jelentett a társadalomra, így annak szankcionálása szükségszerű, ezzel pedig kikerülhetetlen a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása. Ezt dolgozta tovább a Legfelsőbb Bíróság a *Brandenburg kontra Ohio* ügyben¹⁰, ahol egy új mérce került bevezetésre. E szerint a véleményalkotás szabadságát akkor és csak akkor szükséges korlátozni, ha az azonnali, törvénytelen cselekmények elkövetésére irányul, illetve valószínűsíthető, hogy ilyen cselekményeket vált ki. A teszt lényege tehát, hogy az azonnali és közvetlen fenyegetéseket megvalósító véleményeket kiszűrje, ezzel óvva az állam és a társadalom biztonságát. Habár a reális veszély tesztjét az amerikai jogrendszer alakította ki, a nemzetközi és európai szintén is gyökeret vert, különösen a közrend védelme érdekében.

A legtöbb bírói fórum különbséget tesz tényállítások és értékítéletek között. Míg a tényállítások esetében bizonyos igazolási kötelezettség áll fenn, az értékítéletek szubjektív megnyilvánulások, amelyeknél kisebb hangsúlyt kap az igazságtartalom. A közéleti szereplők kritizálásakor a bíróság sok esetben elfogadja az erős nyelvezetet és az éles kritikát, amennyiben azokat értékítéletként lehet értelmezni és azok közérdekű kérdésekhez kapcsolódnak.

Összefoglalva, a véleménynyilvánítási szabadság korlátozásának indokoltsága mindig a véleménynyilvánítás által okozott vagy okozható kártól függ. Egyetlen közlés sem korlátozható - függetlenül annak kontextusától - kizárólag a tartalma alapján. A károsodás, mint következmény vagy annak valós veszélye esetén a kijelentés tartalma és az eset körülményei indokolják a korlátozást.¹¹

A véleménynyilvánítás korlátozása olyan kérdésekre kívánt választ adni, mint a gyűlöletbeszéd, a közszereplők bírálhatósága és a médiaalkotmányosság. Jelen dolgozatomban a felsorolás második elemével, a közszereplők túrési kötelezettségével foglalkozom, így a másik két pont részletes bemutatására most nem térek ki.

¹⁰ *Brandenburg v. Ohio*, 1969. június 9-i ítélet, no. 395 U.S. 444.

¹¹ Halmai Gábor: *Emberi jogok*, Budapest: Osiris Kiadó, 2008., Második rész, III. fejezet, Pp. 488.

III. A közéleti szereplés és a véleményszabadság

3.1. A közéleti szereplő fogalma Magyarországon

A véleménynyilvánítás szabadsága elsőként azokat a véleményeket védi, melyek a közhatalmat bírálják, a közéleti kérdések köre azonban szélesebb a szűken értelmezett politikai közléseknél. Éppen ezért az, hogy ki számít közéleti szereplőnek, minden esetben egyedi mérlegelés kérdése. A legfontosabb kritérium a közügyeket érintő nyilvános vitákban önkéntes részvétel. Az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) határozatában a közéleti szereplő fogalmát szűkítően határozta meg, mely szerint csak a „hatóságok” vagy „köztisztviselők”, „közhivatalt betöltő politikusok” vonatkozásában engedett nagyobb teret a véleményszabadságnak. Később a 2003. évi III. törvény tett kísérletet a közszereplő kategóriájának definiálására. A jogszabály szerint közszereplő „az a személy, aki közhatalmat gyakorol, gyakorolt vagy közhatalom gyakorlásával járó tisztségre jelölték, illetve aki a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítja vagy alakította.”¹² Egyértelműen látható, hogy a szabályozás a hivatásszerű politikai szereplők, illetve a központi és helyi önkormányzatok vezetőire korlátozódik. A közélet jellegének változása azonban szükségessé tette, hogy az új Ptk. 2:44. § szakaszához fűzött kommentár határozottan kijelentse, hogy nincs jogi definíció sem a közéleti szereplés, sem a közéleti szereplő tekintetében, így azt a változásokhoz könnyebben igazodó bírói gyakorlatnak kell minden esetben megállapítania.¹³

Napjainkban közszereplők a közéletben tevékenykedő személyek, beleértve a közhatalmat gyakorló politikusokat, valamint a nyilvánosság előtt társadalmi és művészeti tevékenységet végző színészeket és művészeket. Eleinte politikusok, politikai hatalmat gyakorló személyek tartoztak ebbe a körbe, azonban mára tág fogalommá vált. A különböző szociális média oldalaknak köszönhetően a véleményeket széles körben közzé tehetik a felhasználók, így művészek, színészek, médiában gyakran felbukkanó celebek és nagy követő táborral rendelkező influenszerek is önkéntes közszereplőkké válhatnak.¹⁴

¹² Az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény 1. § (2) bekezdés 13. pontja

¹³ Barzó Tímea: *A közéleti szereplők és a magánélethez fűződő jog*. In Kékesi Tamás (szerk.) *Multiscience XXXII. MicroCAD International Multidisciplinary Scientific Conference*, Miskolci Egyetem: Miskolc-Egyetemváros 2018. Pp. 1-9.

¹⁴ Nagy Anna: *A közéleti szereplők személyiségi jogainak védelme – az akaraton kívüli közszereplővé válás speciális esetének vizsgálata*. *Arsboni* 2021. január 29. Elérhető: <https://arsboni.hu/a-kozeleti-szereplo-k-szemelyisegi-jogainak-vedelme-az-akaraton-kivuli-kozszerelove-valas-specialis-esetenek-vizsgalata> (utolsó letöltés dátuma: október 10.)

A közszereplők körében megkülönböztetünk kiemelt közszereplőket is, akik az adott pillanatban, vagy huzamosabb ideje rangos közfeladatot látnak el. Hivataluknál fogva gyakran találkozunk velük a médiában. Kiemelt közéleti szereplő például a miniszterelnök, az államfő, az alkotmánybírók, nagykövetek és egyéb, az állam szempontjából jelentős vezetői/igazgatói szerepköröket betöltő személyek.¹⁵

A közszereplők egy különleges kategóriáját alkotják az úgynevezett „*nem önként vállalt közéleti szereplők*”. Ilyenek lehetnek a mémeken szereplő személyek, az egyszeri interjúalanyok, sportolók, királyi vagy más ismert családok leszármazottjai, tágabb értelemben a bűnözők is. Ezek a személyek foglalkozásuk vagy életkörülményeik okán, valójában akaratlanul kerülnek a vélemények keresztútjába, ellentétben azokkal a személyekkel, akik a közszereplést tudatosan vállalták. Mindez által könnyen kialakulhatnak olyan szituációk is, ahol a közéleti szereplés nem önként vállalt formájával találkozunk, azonban ez az ítélet meghozatala szempontjából nem perdöntő körülmény.

3.2. A Hajdú kontra Puzsér ügy

Hajdú Péter 2016-ban alkotmányjogi panaszt nyújtott be az Alkotmánybírósághoz, amelyben a Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.169/2015/4/II. számú ítélete és a Fővárosi Törvényszék 62.P.20.205/2015/4. számú ítélete ellen lépett fel. A tényállás alapján a bíróság előtt zajló eljárások alperese, Puzsér Róbert véleménynyilvánítása (amely szerint Hajdú „pszichopata”, „zavaros körülmények között jutna köztévés szerződésekhez”) sértette az indítványozó – a bírósági eljárások felperese – emberi méltóságát és jóhírnevét. Az elsőfokú bíróság ítélete alapján Hajdú múltbeli magatartása (tömeges büntető- és polgári peres eljárások indítása) miatt a pszichopata kifejezés az e magatartásokról alkotott vélemény, így személyiségi jog megsértésének megállapítására nem ad alapot. Emellett az eljáró bíróság kiemelte, hogy a közéleti szereplők tágabb tűrést kötelesek tanúsítani az őket érő kritikákkal szemben. A „zavaros körülmény” kifejezés szintén szabad vélemény, mivel Hajdú Péter köztvében való szerepvállalása egyértelműen bizonyítható. A bíróság ezek alapján a keresetet elutasította. Hajdú arra hivatkozással adott be fellebbezést, hogy ő nem tartozik a közéleti szereplők körébe. Ezt az álláspontját több alkotmánybíróági határozattal [36/1994. (VI. 24.) AB határozat, 7/2014. (III. 7.) AB határozat, 1/2015. (I. 16.) AB határozat] kívánta igazolni. Az Alkotmánybíróság azonban elutasította az alkotmányjogi panaszt. Indokolásában kitért arra, hogy a közéleti szereplés legfontosabb kritériuma a közvélemény befolyásolása, ezért a

¹⁵ <https://hold.hu/lexikon/kozszerelo-jogi-fogalma-torveny/>

közérdekre számot tartó vélemények alanyai is beleesnek ebbe a körbe, így fokozott védelmet élveznek az olyan értékítéletek is, amelyek a közérdeklődésre számot tartó eseményekkel, személyekkel kapcsolatos véleményeket ütköztetnek, még akkor is, ha túlzóak és felfokozottak.¹⁶ Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró párhuzamos indokolásában kitért arra a körülményre is, mely szerint a közérdek és a közvélemény erőteljesebb szerepet vállal az ügy érdemi döntésében, mint a kritika alanyának társadalmi pozíciója.¹⁷

Összességében elmondható, hogy a közéleti szereplők körének meghatározására nem találunk átfogó szabályozást. Az alkotmánybírószági határozatokban megjelennek a szűken értelmezett közszereplők, így a közhatalom birtokosai és a közéletben gyakran megjelenő politikusok, azonban a bírói gyakorlat alapján a közvélemény és közérdek hangsúlyozása elengedhetetlenné teszi az ehhez kapcsolódó személyek e körbe való bevonását is. Véleményem szerint a szociális média oldalak és az internet felhasználóbarát hatásai miatt a közszereplés és a magánjelenlét közötti vonal összemosódik, ezért a közszereplők meghatározására egy átfogó definíció megalkotására volna szükség. Saját megfogalmazásom alapján közéleti szereplő az a személy, aki tudatosan vállalva, rendszeresen vagy alkalmanként lép fel a nagy nyilvánosság előtt, ezzel pedig mások véleményére befolyásoló hatást gyakorol.

3.3. A közéleti szereplés európai szintű jogi keretei

Európában a személyiségi jogok védelme, beleértve a közéleti szereplők jogait is, az alapvető emberi jogok védelmét szolgáló dokumentumokban vannak rögzítve. Ilyen például az Európai Unió Alapjogi Chartája, valamint az Emberi Jogok Európai Egyezménye. Mindkét akta kiemelten biztosítja minden polgár számára egyenlő módon a magánélethez és a jó hírnévhez való jogot.

Az Európai Unió megalakulása óta figyelmet fordít az alapvető jogok védelmére. Ebben kulcsszerepet játszanak a személyiségi jogok, melyek az egyének önazonosságát, kreativitását, önálló megnyilvánulását és nem utolsósorban a társadalmi megítélését hivatottak szolgálni. Az Európai Unió Alapjogi Chartája több ponton is védi a vélemények és a szabad megnyilvánulás szabadságát. Elsősorban a II. Cím 7. cikke fogalmaz meg releváns szabályozást:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát és kapcsolattartását tiszteletben tartsák.”

¹⁶ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, ABH 2018. 663-679.

¹⁷ Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró 3145/2018. (V. 7.) AB határozattal kapcsolatban megfogalmazott párhuzamos indokolása, [106]

Ezek alapján megállapítható, hogy az EU tagállamok polgárainak, így a közéleti szereplőknek is a magánélete védelemben részesül, mely magában foglalja mind a közéleti szereplés feladataival töltött időt, mind pedig a szerepléstől távol eltöltött szabadidőt is.

A Charta II. Címének 11. cikke fogalmazza meg a dolgozat szempontjából legfontosabb előírást:

„(1) Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát, valamint az információk és eszmék megismerésének és közlésének szabadságát anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhatna, továbbá országhatárookra való tekintet nélkül.

(2) A tömegtájékoztatás szabadságát és sokszínűségét tiszteletben kell tartani.”

A cikk alapján védelem illeti a véleményalkotást, az információk megismerésének, valamint azok továbbadásának lehetőségét. A regula legmeghatározóbb kijelentése, hogy az országhatárookra való tekintet nélkül biztosítandók ezek a szabadságok, így jogsértés esetén az Charta felülbíráhatja a tagállamok belső jogi szabályozását az Európai Unió Bíróságához beadott fellebbviteli kérelem esetén. Habár az EUB leggyakrabban specifikus intézményvédelmi eseteket vizsgál, így viszonylag ritkán merül el a véleményszabadság témakörében, mégis találunk jogi eseteket, melyekben alkalmaznia kellett a Chartát.

Az ERT-ügyben¹⁸ a bíróság kimondta az alapjogok szükséges és arányos mértékben való korlátozásának kötelezettségét, amikor Görögország a magánrádiózást korlátozta, ezzel eltompítva a véleménynyilvánítás szabadságát. Ezzel együtt megállapította, hogy az uniós jog végrehajtása során a tagállamoknak szem előtt kell tartania az alapvető jogokat, köztük a véleménynyilvánítás szabadságát is.

Schmidberg keresetet nyújtott be Ausztria ellen, amikor fuvarozási feladatát nem tudta ellátni tüntetők általi útlezárás miatt. A bíróság a döntésében kihangsúlyozta, hogy az alapjogok, jelen esetben a véleményszabadság és a gyülekezési jog előnyt élveznek a gazdasági szabadságokkal szemben, így biztosítva az állam abbéli kötelezettségét, amelyet az Unió az alapvető jogok biztosítása érdekében írt elő.¹⁹

¹⁸ ERT kontra DEP, 1991. június 18-i ítélet, no. C-260/89.

¹⁹ Schmidberger kontra Ausztria, 2003. június 12-i ítélet, no. C-112/00.

Végül a Dynamic-Medien-ügyben²⁰ a gyermekvédelem került terítékre. Az EUB kimondta, hogy a gyermekek védelme elég indok ahhoz, hogy a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozzuk, ezzel olyan intézkedéseket tett jogszerűvé, mint a kiskorúak identitására káros médiatartalmak hozzáféréseinek korlátozása.

„Bár a bíróság mind többet foglalkozik alapjogi kérdésekkel, de továbbra is inkább a gazdasági szereplők alapszabadságokkal kapcsolatos panaszai, és nem magánszemélyek alapjogi ügyei vannak az ítékezés középpontjában.”²¹

Az EU alapjogi katalógusának megalkotását indokolta az EJEE szociális, kulturális és gazdasági jogokkal való kiegészítése, illetve alkalmazási problémáinak (nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos monista és dualista nézetek) kiküszöbölése.

Az Európa Tanács által 1950-ben létrehozott Emberi Jogok Európai Egyezménye²² (továbbiakban: EJEE) az európai nemzetközi szintér legfontosabb emberi jogi aktája. Természetesen a tárgyalt témánkkal kapcsolatban, így a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban is fogalmaz meg regulákat. Az EJEE 8. cikke így szól:

„1. Mindenkinek joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák.

2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

E jogszabály alapján védelmet élvez a magánélet, ezen belül a személy személyazonossága, becsülete, a személyes kapcsolatok kialakításához való joga, valamint az egyén testi és lelki integritása. A magánélet mellett megjelenik a családi élet, mely a szülők és gyermekek, valamint a házastársak közötti kapcsolatok tiszteletben tartásában gyökeredzik. Végül, de nem utolsó sorban említésre kerül a lakhely nyugalmanak önkényes megsértése és a kommunikáció szabadságának korlátozása. Az Egyezmény a második pontban korlátokat állít

²⁰ Dynamic Medien kontra Avides Media AG, 2008. február 14-i ítélet, no. C-244/06.

²¹ Uniós alapjogok a tagállamokban. Az alapjogi charta alkalmazási és értelmezési problémái. Pályamű a Mailáth György tudományos pályázat Közjogi, munkajogi és EU szekciójába, 14. témakör. Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/2019-01/bako_beata_csilla_0.pdf (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.), 5. o.

²² Magyarországon kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény

ezen szabadságokkal szemben, azonban fontos megemlíteni, hogy ezek a keretek elengedhetetlenek a jogszabály megfelelő hatékonyságához. Ilyen korlát például mások joga, a nemzet- és közbiztonság vagy a közegészség.

Az EJEE 10. cikke a következőket írja elő:

„1. Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és közlésének szabadságát országhatárookra tekintet nélkül és anélkül, hogy ebbe hatósági szerv beavatkozhasson. Ez a Cikk nem akadályozza, hogy az államok a rádió-, televízió- vagy mozgókép vállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott, olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi sértetlenség, a közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas értesülés közlésének megakadályozása, vagy a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) gyakorlatából kitűnik, hogy a 8. és 10. cikk gyakran kerülnek konfliktusba a közéleti szereplők ügyeiben. Habár pontos meghatározást itt sem állítottak fel a közszereplők meghatározására, az EJEB gyakorlatából levonhatunk néhány alapvető következtetést a fogalom tartalmára vonatkozóan. Ez alapján közéleti szereplőnek tekintendők a politikusok, közhivatalnokok és médiaszemélyiségek mellett a közérdeket érintő tevékenységet végző személyek is, például a civil aktivisták, tudósok és egyéb gazdasági döntéshozók. Ennek magyarázata, hogy ezeknek a személyeknek a magánéletét is érheti figyelem, amivel tevékenységük alapján a nyilvánosság elé kerülnek.²³

„Az EJEB a közügyeket érintő viták megítélése során is a véleményszabadságnak a demokratikus társadalomban betöltött szerepéből indul ki. Olvasatában ugyanis a sajtószabadság a „házőrő kutya” (public watchdog) küldetését ellátva a közügyek nyilvános vitatásának garantálásán keresztül óvja a demokratikus közéletet. Ez a szerep pedig a túlzó, sőt

²³ Guide on Article 10 – Freedom of expression, European Court of Human Rights, Európa Tanács 2023. Elérhető: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 15.)

a provokatív, adott esetben vulgáris vélemények közlését is szükségszerűen magában foglalja.”²⁴ Mivel a közszereplők közérdeklődésre számot tartó kérdésekkel foglalkoznak, esetükben a nyilvánosság is nagyobb mértékben van jelen, így a kritikák és vélemények száma is tekintélyesebb. A közéleti szereplők ezért bizonyos tűrést kötelesek tanúsítani, azonban ennek is vannak határai. A közszereplők magánélete és a szólásszabadság harcában elsőként az vizsgálendő, hogy a megalkotott vélemény a közérdeket érinti-e. Ez magában foglalja annak meghatározását, hogy az információ milyen mértékben járul hozzá a nyilvános vitához vagy a közérdeklődéshez. Ha hozzájárul, akkor mérlegelni kell a vélemény és a megsértettség arányát, így megállapítható, hogy a 8. vagy 10. cikk rendelkezései irányadóak. A bíróság mérlegeli az információ jellegét és azt, hogy az mennyire invazív. A magánélet legitimebb részletei esetében a védelem erősebb, míg a köztevékenységekre vonatkozó információk esetében a véleménynyilvánítás szabadsága hangsúlyosabb lehet. Sok esetben mérlegre kerül a vélemény kinyilvánításának módja is, tehát az, hogy milyen formában került közlésre, illetve az, hogy maga a közlés tisztességesen, szenzációhajhász törekvésektől mentesen történt-e.²⁵

A gyakorlatban számos ítéletet találhatunk, melyek erősítik a mérlegelési teszt alkalmazását. Ezekből kiemelkedik két ügy, amely említést érdemel.

Monaco hercegnője, Caroline von Hannover keresetet nyújtott be Németország ellen.²⁶ A keresetben Caroline arra kérte a Német Szövetségi Bíróságot, hogy a 2002-ben és 2004-ben a *Frau im Spiegel*, valamint a *Frau Aktuell* német magazinokban megjelent, róla és párjáról készült fényképek publikációját a továbbiakban tiltsa meg. A kifogásolt fotón a pár látható sítúrájuk alkalmával séta közben, amelyet éppen a hercegnő édesapjának egészségügyi állapotáról beszámoló cikk mellé szúrták be. Caroline szerint a fényképet titokban, hivatalos tevékenységétől távol tartózkodva készítették róluk, így az publikálásra alkalmatlan. A bíróság álláspontja szerint azonban a hercegnő édesapjának betegsége a közügyet nagymértékben érintette, így vita tárgya lehet a hercegnő kötelessége és pihenése közötti összhang. Az ügy végül az EJEB elé került. Az EJEB megállapította, hogy a német bíróságok a magánélethez való jogot nem vették kellőképpen figyelembe, így sérült az Egyezmény 8. cikke, melyet különösen akkor kell figyelembe venni, ha az elkészült képek nem járulnak hozzá ahhoz, hogy a közérdeklődést kielégítsék. A bíróság kimondta, hogy jelen esetben a fényképek nem járultak hozzá semmilyen közéleti vitához, így azok publikációja sérti a pár jogait. Az ítélet jelentős

²⁴ 13/2014 (V. 18.) AB határozat, ABH 2014. 286-309. [35]

²⁵ *Guide on Article 10 – Freedom of expression, European Court of Human Rights, Európa Tanács 2023. Elérhető: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 15.)*

²⁶ Von Hannover kontra Németország, 2004. június 24-i ítélet, no. 59320/00.

hatással volt a közéleti szereplők magánéletének védelmére. Rámutatott arra, hogy a magánélet védelme hangsúlyos szerephez jut, így annak a közéleti szereplők, főként a *nem önként vállalt közéleti szereplés* körében is van relevanciája, kifejezetten akkor, ha az adott információ nem a közérdeket szolgálja.

Az Axel Springer AG kontra Németország ügyben²⁷ a német bíróságok kimondták a televíziós szereplő magánéletének megsértését. Az Axel Springer AG elnevezésű médiavállalat, a Bild című napilap kiadója cikket készített X-ről, akit a rendőrség kokainbirtoklás miatt tartóztatott le, majd egy következő cikkben beszámolt a vádemelésről és a beismerő vallomásról is. A Hamburgi Tartományi Bíróság 2005 novemberében megtiltotta a cikkek publikálását, valamint bírság megfizetésére kötelezte a kiadót, a magánélet megsértésére hivatkozva. A kérelmező az EJEB-hez fordult. A döntésben az EJEB megállapította, hogy e cikk megsértése, tehát a közérdeket érintő kérdésben született újságcikk publikálásának megtiltása nagyobb korlátozást jelent, mint az igazságszolgáltatási információk alapján elkészült írás jó hírnevet sértő tulajdonsága.

²⁷ Axel Springer AG kontra Németország, 2012. február 7-i ítélet, no. 39954/08.

3.4. Véleményszabadág az Amerikai Egyesült Államokban

Az Egyesült Államokban az államok önállósága számos jogi kérdésben kimutatható, így azok szabályozása bizonyos esetekben eltérő lehet. Ami mégis egységben tartja az USA jogát a jogszokáson és a jogi kultúrán kívül, az az Alkotmány. Jelen dolgozatomban fontosnak tartom megvizsgálni az 1788-ban hatályba lépett jogi dokumentum szabályozását is, mivel eltérő módon vélekedik a közszereplőkről, mint ahogy azt Európában megszokhattuk.

Az alkotmány első kiegészítése említi először a véleménynyilvánítás szabadságát.

„A Kongresszus nem hozhat olyan törvényt, amely ... korlátozná a véleménynyilvánítás vagy a sajtószabadságot, vagy a nép békés gyülekezéshez és a kormányhoz való kérelmezéshez való jogát.”²⁸

Itt tisztán látható, hogy az államok védik a polgárok szabad véleménynyilvánítással kapcsolatos jogait, így garantálva a demokráciát az USA-ban.

Az amerikai jogrendszer a brit jogrendszerhez hasonlóan precedensekre épül. A közéleti szereplők véleményezése szempontjából számos esetet találunk, ebből kiemelnék párat.

1960-ban a New York Times című napilap fizetett hirdetést jelentetett meg a főcímlapján, melyben Montgomery városban zajló faji alapú visszaélések ellen tiltakozott.²⁹ A cikkben olyan valótlan információkat közölt, amely a rendőrségi beavatkozásokat súlyosabb színben tűntette fel, mint ahogy azok valójában zajlottak. Az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága (Supreme Court) véleménye szerint L. B. Sullivan, a város rendőrfőkapitánya, habár név szerint nem szerepelt a cikkben, abból beazonosítható volt. Mivel a common law szabályai szerint az információkat közlő napilap nem tudta bizonyítani azok valóságát, 500 ezer dollár kártérítésre kötelezték. Ezt a döntést azonban a Supreme Court megváltoztatta. A lehető legszélesebb körű kommunikációs szabadság biztosítása érdekében a határozat szövetségi szinten hozott új precedenst: az ítélet óta a választott tisztségviselők csak akkor perelhetnek sikeresen a hivatalukkal összefüggésben tett rágalmozó kijelentések ellen, ha bizonyítani tudják, hogy az újságíró (jellemzően a sajtó) rosszhiszeműen járt el, azaz tudta, hogy a kijelentés hamis, vagy azért nem tudta, hogy hamis, mert súlyosan gondatlanul (with reckless disregard) vétett a valóságtartalom értékelése során. Eleinte csak a választott köztisztviséget viselő személyek körét érintette az új szabályozás, később a kiterjesztő

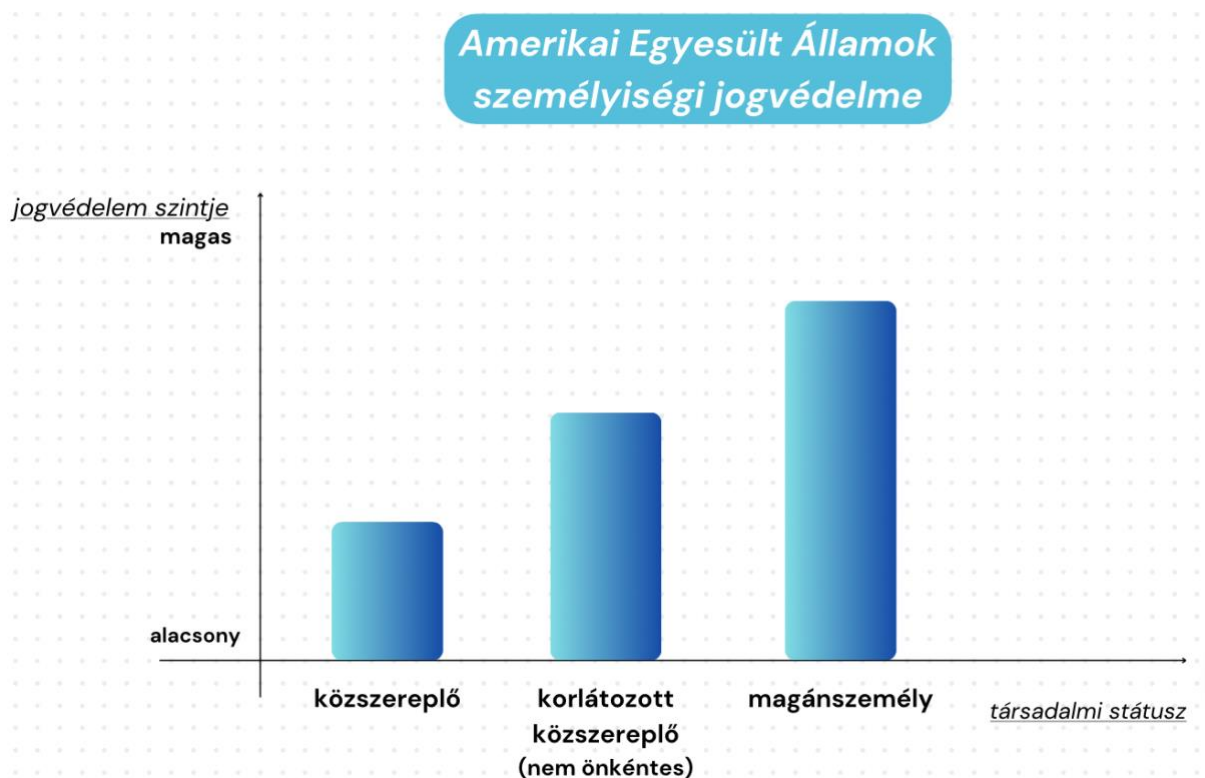
²⁸ U.S. Constitution, First Amendment, 1791.

²⁹ New York Times Co. v. Sullivan, 1964. március 9-i ítélet, no. 376 U.S. 254.

értelmezések következményeképp a kinevezettek, mára pedig a közéleti szereplők eseteit is lefedi. A terjedési folyamatot a Gertz v. Robert Welch-ügy³⁰ állította meg azzal, hogy Gertz egy rendőr által megölt személy családjának jogi képviselőt látta el, így közismertsége nem önként vállalt szerep volt. Az amerikai jogrendszer különbséget tesz „közszerelő” (public figures) és „korlátozott célú közszerelő” (limited-purpose public figures) között. A közszerelő közé tartoznak azok a személyek, akiknek jelentős befolyásuk van a közvéleményre, mint például a politikusok vagy a hírességek. A korlátozott célú közszerelő azok, akik egy adott kérdés vagy vita kapcsán válnak közszerelővé. Mindkét esetben magasabb a tűrőhatár, mint a magánszemélyek esetében.

Az amerikai rágalmozási jog ezért rendkívül összetett és három különböző szintje van: a Sullivan-szabály a – tágan értelmezett – közszerelőkre vonatkozik, így a felelősség megállapításához tudatos hazugság vagy súlyos gondatlanság szükséges és a bizonyítási teher a felperest terheli; a Gertz-szabály a magánszemélyekre irányuló, de közügyekkel kapcsolatos rágalmozó kijelentésekre vonatkozik, ahol legalább enyhe gondatlanság szükséges a felelősség megállapításához; míg a magánügyekben magánszemélyeknek tett kijelentésekre továbbra is a szigorú felelősség régi szokásjogi szabálya vonatkozik. Ezek alapján elmondható, hogy az amerikai jogrendszer messzemenőkéig védi a szólásszabadságot, így a közszerelő pernyerése kifejezetten ritka. Gyakran inkább más eszközöket, például nyilvános cáfolatot választanak. Ebből a szempontból egyre nagyobb szerepe van a közösségi média világának, amely közvetlen lehetőséget kínál a kritikák elleni fellépésre. Habár ezek nem peres eszközök, sok esetben nagyobb eséllyel vezetnek sikerre.

³⁰ Gertz v. Robert Welch, Inc., 1974. június 25-i ítélet, no. 418 U.S. 323.

2. ábra: Az Amerikai Egyesült Államok állampolgárainak személyiségi jogvédelmét bemutató grafikon. (saját szerkesztés)

3.5. A bemutatott szabályozás és joggyakorlat értékelése

Összességében elmondható, hogy az Európai Unió és Magyarország álláspontja nagyrészt megegyező. A különbségeket abban véltem felfedezni, hogy az EU szabályozásai irányadó jellegűek, így azok a jogharmonizációt szolgálják, míg a magyar jogszabályok az ország társadalmi és kulturális szokásaihoz igazodnak, tehát Magyarország belső joga és joggyakorlata ezek alapján került kialakításra. Hazánkban a véleménynyilvánítás szabadságának sérelme végső fokon (az országhatárokon belül) az alkotmánybíróság elé kerül, melynek döntése végleges és csak nemzetközi szinten folytatható. Az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága együttműködik annak érdekében, hogy biztosítsák a közös jogi normák betartása mellett az egyedi ügyek megfelelő elbírálását is. Mivel az Alapjogi Charta az Egyezményből fakad, ennek eredményeként az EUB ítélkezési gyakorlata gyakran figyelembe veszi az EJEB által kialakított emberi jogi normákat.

Így tehát az EUB és az EJEB két különálló intézményként, különálló jogforrásokból merítkezik, mégis törekszik az összhangra a polgárok érdekében.

Ezzel szemben az Amerikai Egyesült Államok rágalmozási szabályozása szigorúbban értelmezi a jóhírnévhez való jog és a rágalmozás viszonyát. Míg Magyarországon az állított tények valóságtartamát, az USA-ban a rosszhiszeműség fennállását is bizonyítani kell. Emellett különbségtételt alkalmaznak a közszereplők megítélése tekintetében, mely segíti a megfelelő ítélet meghozatalát. A magyar joggyakorlat az önkéntes és a nem önkéntes közszereplők közötti különbségtételre kevés hangsúlyt fektet, így véleményem szerint az Egyesült Államok gyakorlata napjaink társadalmához hatékonyabban igazodik, ezzel pedig példaként áll a magyar bírói gyakorlat előtt. Kocsis Máté és Halász János 2023. április 25-én nyújtottak be törvénymódosítási javaslatot a büntetőjog körében, mely júniusban hatályba is lépett. Ennek értelmében a közügyek megvitatásához kapcsolódó véleménynyilvánítás büntethetőségét csökkentették úgy, hogy kivették a büntetőjogi keretek közül a rágalmozást és a becsületsértést, ha azok közéleti kritikák, így segítve a szabad közbeszédet és a demokratikus elszámoltathatóságot. A módosítás kivételt tesz azokra az esetekre, amikor a közlés súlyosan becsmérli a sértett emberi méltóságát. Ugyanakkor a közösségi média, például a Facebook vagy a személyes blogok nem tartoznak automatikusan a sajtótermékek körébe, így az új rendelkezés ott nem minden esetben érvényesíthető. Ezzel a magyar joggyakorlat közelebb lépett az amerikai jogrendszerhez, mivel nagyobb teret engedett a közvéleményt befolyásoló megnyilvánulásoknak. Mint arra a Társaság a Szabadságjogokért szervezete is kitért, a kormánynak azonban további lépéseket kellene tennie a sajtó szabadságának és a független média működésének támogatására, mert így fennáll a veszélye annak, hogy a dekriminalizáció csak látszatintézkedés marad, mivel a közéleti szereplők hatékony védelem nélkül továbbra is sérülékenyek maradnak a rágalmozással kapcsolatos perekben.³¹

³¹ A TASZ üdvözlí a közügyek szabad megvitatásának közelgő dekriminalizációját és felhívja a figyelmet a kormány további teendőire. A Társaság a Szabadságjogokért Egyesület 2023. április 26-i honlaphíre. Elérhető: <https://tasz.hu/cikkek/a-tasz-udvozli-a-kozugyek-szabad-megvitatasanak-kozelgo-dekriminalizaciojat-es-felhivja-a-figyelmet-a-kormany-tovabbi-teendoire/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 30.)

IV. A véleménynyilvánítással szembeni jogérvényesítési lehetőségek

Mint azt már említettem, a véleménynyilvánítás szabadsága alá tartozik a közérdeket érintő és befolyásoló tényezők szabad megvitatásának joga. Elkerülhetetlen azonban az az ellentét, amely a szólásszabadság és a magánélethez, jó hírnévhez való jog között fennáll. A közérdekről való véleményalkotás és információcsere szerves része, hogy a közéleti szereplők személye annak tárgyát képezze. Koltay András szerint a közéleti szereplők hírnevének és becsületének védelme bonyolult jogi kihívást jelent, mivel egyszerre több jogágot és -területet (mint a büntetőjog, polgári jog és médiaszabályozás) érint, illetve több, egymástól külön is értelmezhető személyiségi jog (jó hírnév, becsület, emberi méltóság) szabályait és alkalmazási határait kell meghatározni. Emiatt az egyes jogrendszerek belső összhangja is hiányos lehet, az európai szinten pedig egy sokszínű, de korántsem ellentmondásmentes kép rajzolódik ki.³²

A jogalkotási folyamat, melyet korábban részleteztem, eljutott arra a megállapításra, hogy a közérdeket érintő vélemények szabad megalkotása érdekében a közéleti szereplők nagyobb tűrést kötelesek mutatni a róluk megalkotott kritikákkal szemben, mint más magánszemélyek. Ennek értelmében a tevékenységük végzésével, megjelenésükkel, kiállásukkal és nyilvános beszédeikkel kapcsolatban kötelesek a polgárok szavait elfogadni vagy legalábbis eltűrni. Felmerül azonban a kérdés, hogy mi van akkor, ha súlyosan sértő véleményekkel találkoznak. Szükségessé vált tehát a határok felállítása, mivel a közéleti szereplők mellett, hogy nyilvánosság előtt tevékenykednek, magánélettel is rendelkeznek, így a védelem őket is megilleti még ha más mércék szerint is.

A hírnév és/vagy a becsület megsértése az európai országokban egyrészt polgári jogi deliktumként, másrészt büntetőjogi tényállásként is megjelenik, azonban e szabályok gyakorlati alkalmazásának módja jelentősen eltérhet. Hazánkban a fellépésre való lehetőséget a Büntető Törvénykönyv biztosítja azzal, hogy büntetni rendeli a becsületsértést (személyi méltóság megsértése) és a rágalmozást (valótlan tények állítása).³³ A témát tekintve becsületsértés lehet például egy nyilvános helyen elhangzó lealacsonyító vagy megalázó kifejezés. A rágalmozás esetében ezzel szemben nem véleménynyilvánítás, hanem a tényközlés kerül főszerpbe. A valótlan tények közlését a Btk. a becsületsértéshez hasonlóan szabadságvesztéssel rendeli büntetni, melyet a minősített esetek súlyosbíthatnak. A bíróság a közszereplőkről szóló bírálat esetén a következő szempontokat mérlegeli: ha a kritika valós tényeken alapul, valamint az

³² Koltay András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban, *Magyar Jog* 2013. évi 10. szám. Pp. 577-587.

³³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 226-227. §

elkövető jóhiszeműen járt el, akkor nem szab ki büntetést. Ha a feltételek fennállnak, a közszereplő maga kezdeményezhet eljárást. A feljelentés megtétele után a bíróság mérlegel és ítéletet hoz, amely pénzbírság, közérdekű munka vagy akár szabadságvesztés is lehet.

Fontos azonban kiemelni, hogy a közéleti szereplők saját védelmükhöz nem csupán a büntetőjog eszközeit vehetik igénybe. A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kifejezetten kiemeli a személyiségi jogokat és azok védelmének eszközeit. Mindemellett kitér arra is, hogy a közéleti szereplők (régi Ptk.-ban közszereplők) magasabb tűrést kötelesek tanúsítani a rájuk zúduló kritikákkal szemben, azonban ez a tűrés sem korlátlan. A határokat a kommentár állapítja meg, mely szerint a véleménynyilvánítás szabadsága nem okozhatja a közéleti szereplő magán- és családi életének, illetve az otthonának sérelmét. A közügyek szabad megvitatásának körén kívül eső közlésekkel szemben a közéleti szereplőket a nem közéleti szereplőkkel azonos védelem illeti meg. Ezek szerint a sértő megnyilvánulások ellen e kritériumok esetén polgári perben is felléphetnek ezek a személyek.³⁴ A perindítás akkor lehet sikeres, ha bizonyítható, hogy őt nem a közéleti tevékenységével párhuzamban érte a jogsérelem, emellett perdöntő lehet a magánélet és az otthon sérelme is.³⁵ A jogszabály preambuluma leszögezi, hogy „közéleti szereplő tűrni csak közéleti tevékenységével összefüggésben köteles”, amely az Alaptörvény 28. cikke értelmében kötelezően figyelembe veendő az értelmezésnél. Emellett fontos megemlíteni, hogy a közéleti szereplés kategóriájába eshetnek olyan események – például helyi programok, specifikus versenyek vagy kulturális rendezvények – a mindennapi életben, amelyekben egy szereplő kiemelkedik a többiek közül.³⁶ Ezzel kapcsolatban hozott ítéletet a Fővárosi Ítéltábla 2015-ben, ahol a bíróság az alsóbb bíróság ítéletét helybenhagyta. Itt arról van szó, hogy a kutyakiállításon egy versenyzőről készült képet közöltek, annak bejegyzése nélkül, azonban a bíróság a személyiségi jogsértést nem állapította meg. Indokolásában arra hivatkozott, hogy a tömegtájékoztatás sikere érdekében kivételeket kell felállítanunk a hozzájárulás körében, ilyen kivétel a közéleti szereplés is.³⁷

³⁴ Müller Ágnes: A véleménynyilvánítás szabadsága büntetőjogi határainak alakulása a közszereplők, közérdekklődésre számot tartó ügyek vonatkozásában. *Infokommunikáció és Jog*, 2015. évi 2-3. szám. Pp. 99-102.

³⁵ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 2:44.§ (1)-(2)

³⁶ Kovács Krisztián: A közszereplők bírálhatóságának legújabb gyakorlata a közösségi médiához kapcsolódó újabb felsőbbbírói gyakorlat tükrében. *In Medias Res* 2022. évi 3. szám. Pp. 153-164.

³⁷ Fővárosi Ítéltábla Pf.20616/2018/4. számú határozata személyiségi jog megsértése tárgyában.

V. A nem önként vállalt közéleti szereplés

5.1. Az önkéntesség kérdéséről általában

Mint azt már az előzőekben említettem, a közéleti szereplés kérdéskörében külön figyelmet érdemel a *nem önként vállalt közéleti szereplés*. Hasonlóan a közéleti szereplés és közéleti szereplők fogalmához, itt sem találunk egyértelmű meghatározást. Önálló definícióalkotásom során arra figyeltem, hogy az élet lehető legtöbb területét figyelembe vegyem, így megalkotva egy kerek és általánosan alkalmazható meghatározást. Nem önként vállalt közéleti szereplő az a személy, aki (tipikusan születése, munkahelye vagy életkörülményei okán) közérdeklődésre számot tartó esemény vagy tevékenység részese, így nem saját elhatározása alapján, hanem az esemény, tevékenység jellege miatt kerül a nyilvánosság (a média) érdeklődési körébe. A nem saját elhatározáson alapuló szereplés miatt azonban nem várható el tőle, hogy előre számoljon a sajtó és a közvélemény negatív megnyilvánulásaival, így számára magasabb szintű jogvédelmet indokolt biztosítani. Meghatározásom olyan személyeket von maga alá, mint például a mémeken szereplő magánszemélyek, uralkodói családok tagjai, közéleti szereplők gyermekei, sportolók és bizonyos szempontok alapján a bűncselekmények áldozatai vagy elkövetői is. Könnyedén találhatjuk akár mi is magunkat ebben a helyzetben, a szociális média oldalak és a sajtó hatására ugyanis már egy-egy bejegyzésnek köszönhetően is kaphatunk nem kívánt kritikát. Ezt a problémát szemlélteti az a norvég ügy, amely az EJEB előtt zajlott.

5.2. Bladet Tromsø és Stensaas Norvégia elleni ügye

A nem önként vállalt közéleti szereplés részletezéséhez elhagyhatatlan gyakorlati példán keresztül is bemutatni annak jelentőségét. Ehhez az EJEB előtt lezajlott ügyet³⁸ választottam, ugyanis ez kiemelkedő hatást gyakorolt a témaválasztásomra is.

1988-ban járunk, Norvégiában, ahol a fókavadászat igazán jelentős szerepet töltött be a társadalomban. Az indítványozók, Bladet Tromsø Ltd. és főszerkesztője Pal Stensaas cikket jelentetett meg a Tromsø városában rendszeresen megjelenő Bladet Tromsø című újságban, beszámolva azokról a hírekről, amelyek a fókavadászok tevékenységével kapcsolatosak. Lindberg, a Halászati Minisztérium munkatársa fókavadász-felügyelői minőségében ellenőrző tevékenységet végzett az M/S Harmoni nevű halászhajón. Beszámolója alapján a vadászok számos erőszakos cselekményt követtek el vele és az állatokkal szemben: többek között a fókák

³⁸ Bladet Tromsø és Stensaas kontra Norvégia, 1999. május 20-i ítélet, no. 21980/93.

elevenen történő megnyúzását, illetve számos fókavadászatot érintő szabályszegést. A Halászati Minisztérium a jelentés nyilvánosságra hozatalát megtiltotta, a Bladet Tromsø napilapban azonban megjelentek cikkek, amelyek a jelentésben is szereplő állításokat tartalmaztak. Később a jelentés teljes egészében megjelent az újságban, a fókavadászok neveinek kihagyásával.

A vadászok 1991-ben rágalalmazási pert indítottak a panaszosok ellen, melyet az észak-tromsői kerületi bíróság értékelt. A bíróság elmarasztalta a napilapot. Indokolásában arra utalt, hogy az „elevenen megnyúzott” kifejezés félreérthetetlenül a fókavadászok kegyetlenségét helyezte előtérbe, emellett a fókavadász-felügyelőre történő erőszakos fizikai ráhatás és tetteleges bántalmazás a hamis jelentés készítése érdekében, valamint védett (grönlandi) fókák vadászata mind a vadászok rossz színben való feltüntetését célozták.

Mivel a napilap norvég Legfelsőbb Bírósághoz történő fellebbezési kérelmét elutasították, 1992-ben az újságírók panaszosként az EJEH-hez fordultak. Panaszukban arra hivatkoztak, hogy a norvég bíróság ítélete megsértette a szabad véleménynyilvánításhoz és a sajtószabadsághoz való jogukat, ezáltal az EJEH 10. cikkét.

A bíróság az eljárása során számos lényeges megállapítást tett. Elsőként leszögezte, hogy a fókavadászat a norvég közvéleményt érinti, és mivel a norvég médiában napi rendszerességgel jelennek meg e tevékenységet érintő sajtótermékek, ezért biztos állítható, hogy Bladet Tromsø elsődleges célja a társadalom informálása volt, nem pedig a fókavadászok rágalalmazása. A bíróság rámutatott arra is, hogy az Egyezmény 10. cikke nem enged korlátlan véleménynyilvánítást, még a közérdeklődésre leginkább számot tartó ügyekben sem, így a tények állításához azok valóságtartalmának vizsgálata nem elhagyható körülmény. A bírák szerint, a fókavadászat egészét bíráló vádak olyan csekély intenzitásúak, hogy nem alkalmasak az M/S Harmoni nevű hajó dolgozói jó hírnevének és jogainak csorbítására. Mindemellett a döntés indokolása arra is kitért, hogy a tények valóságtartalmának vizsgálata nem volt elvárható az újságcikk készítőjétől, mivel okkal gondolhatott megbízhatónak egy hivatalos jelentést. Ellenkező esetben a sajtót legalapvetőbb funkciójától, a nyilvánosság őreként betöltött szerepétől fosztanánk meg. A Halászati Minisztérium oldaláról sem érkezett hivatalos cáfolat a leírt eseményekkel kapcsolatban, nem merült fel tehát olyan ok, amely megkérdőjelezné az újság jóhiszeműségét.

A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása ezért aránytalan volt a kitűzött célhoz képest, amely a fókavadászok hírnevének és jogainak védelme volt. Az EJEH ezért tizenhárom szavazattal négy ellenében úgy döntött, hogy megsértették az EJEH 10. cikkét.

Mivel azonban a döntésből a bíróság a vadászok személyének részletes elemzését kihagyta, a nem önkéntes közéleti szereplés kérdésének vizsgálata elmaradt az ítélet meghozatala során, ezzel kialakítva egy olyan gyakorlatot, amely a személyesség kérdését kiiktatta.

Erre hívja fel a figyelmet Schanda Balázs alkotmánybíró párhuzamos indokolásában,³⁹ amikor külön kitér annak érzékeltetésére, hogy a közügyek vitatásának kérdéskörén belül helyezkedik el a közszereplői minőség megítélése. Habár a véleménynyilvánítás védelme érdekében a közügyet érintő jelleg a számottevő, nem elhanyagolható az alanyok közéleti szerepvállalása sem. Így a személyiségvédelem korlátozása nem csupán a hivatásszerű közszereplők esetén releváns, mivel a közügyek megvitatása szélesebb személyi kört is érinthet. A strasbourgi gyakorlatra hivatkozva megállapította, hogy az érintetteket (legalább) ad hoc önkéntes közszereplővé minősítő körülmény azonosítására nincs szükség: „az ominózus eset egyszeri norvég fókavadászainak például eszük ágában sem volt, hogy önkéntesen 'közszereplést' vállaljanak vagy közvita érintettjévé váljanak – a fókavadászat kegyetlenségeiről legitim módon folyó társadalmi vitában személyiségvédelmük mégis korlátozottabbá vált”. Kérdés tehát: a vélemény a közügyek megvitatásának körébe sorolható-e? Ha igen, akkor a személyiségvédelem korlátozottabbá válik annak vizsgálata nélkül is, hogy az alanyok a közéleti szereplést önkéntes módon vállalták vagy sem.

Véleményem szerint ez a körülmény nem elhanyagolható. Mivel a fókavadászok tevékenységüket szűk munkahelyi körülmények között végezték, ezért tőlük nem volt elvárható a nyilvánosság által megalkotott vélemények tágabb tűrése. Az újság azzal, hogy a fókavadászat körül fennálló társadalmi problémát a fókavadászok nevéhez kötötte, nem önként vállalt közéleti szereplőkké alakította őket. A velük kapcsolatos véleménynyilvánítás ezért felveti az emberi méltóság csorbításának kérdését. A nem elhanyagolható vádak, mint a barbár és kegyetlen színben való feltűntetés a jó hírnév rombolására alkalmasak.

5.3. Harry herceg és a média harca

Akaraton túlmenő közéleti szereplés nagy kategóriája, amikor az egyén családi helyzete okán kerül előtérbe. Ilyen lehet például az uralkodói család, ahol az örökös megszületésétől fogva a társadalom szeme előtt áll, így választásától függetlenül kritikák alanyává válik. A brit királyi család hercegei, William és Henry kiváltképp a kamerák előtt élte gyermekkorát,

³⁹ Dr. Schanda Balázs alkotmánybíró 3145/2018. (V. 7.) AB határozattal kapcsolatban megfogalmazott párhuzamos indokolása, ABH

ugyanis amellet, hogy a trón várományosai, édesanyjuk tragikus halála, majd apjuk trónra lépése miatt a média mindennapi szereplőivé váltak. Nem jelenhettek meg az utcákon, köztereken, a boltokban, mivel rögtön újságírók százai lepték meg őket. Születését követő negyvennyolcadik órában már a kamerák hada követte őket, amely egészen felnőtt korukig kitartott. „Mindig jelen volt a nyilvánosság nyomása, az ezzel járó drámával, stresszel és könnyekkel. És a könnyek látványával.”⁴⁰ A herceg elmondása szerint az édesanyjuk a paparazzi által bekövetkezett halálát nem gyászolhatták meg szabadon, mert a reflektorfényben nem tűnhettek megtörtnek, nem mutathattak ki érzelmeiket.⁴¹ Mindemellet gyakran hivatkoztak azokra a zaklatásokra, amelyek iskolás korában érték őket: „Van különbség aközött, hogy el kell fogadni, hogy a királyi család tagjaként van bizonyos érdeklődés az ember iránt és aközött, hogy a paparazzók üldözik az embert a piros lámpákon át, és aztán gyalog is üldözik, mert ilyen is volt harminc-negyven alkalommal.”⁴² Harry herceg gyermekkorát meglehetősen megnehezítette a média, és az általuk elkövetett hazugságterjesztések. Ezen a ponton érdemes gyermekjogi szempontból is említést tenni a még kiskorú herceget ért zaklatásról és annak hatásairól. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott Gyermekjogi Egyezménye védelemben részesíti a gyermekek magán- és családi életét, otthonát, valamint levelezését, illetve a becsületét és jó hírnevét a jogtalan támadásokkal szemben. A média a trónörökösökről megjelentetett írásaival számos ponton megbukott az egyezmény szabályozásával szemben, így tehát elmondható, hogy a brit hercegek gyermekjogi védelme teljes mértékben indokolt. Ez a téma azonban különálló kutatási terület, amely akár a Tudományos Diákköri Konferencia keretein belül is megállná a helyét.

A brit társadalom a parlamentáris monarchia intézményét évszázadok óta fenntartja. Ennek keretei között alakult ki egy íratlan egyezés a királyi család és az adófizetők között. Eszerint a királyi család a közpénzből, tehát az állami vagyonból gazdálkodik, éli mindennapjait, ezért cserébe a magánéletük a terítékre kerül. Így a média napi szintű tudósítása elvárttá vált az évek során. A médiaérdeklődés azonban olyan méreteket öltött, hogy ma már szinte az utcára sem tehetik ki a lábukat a királyi család tagjai fényképezőgépek milliói nélkül.

Amikor Harry herceg nem uralkodó házastársat választott, kiváltotta a brit társadalom rosszallását. Meghan Markle pedig a házasságkötéssel belecsöppent egy, a média által vezérelt világba, ahol folyamatos megfelelési kényszerben kellett élnie. Bár a Brit Nemzetközösség

⁴⁰ *Harry és Meghan. (Harry and Meghan).* Rendezte: Liz Garbus és Erica Sashin, Netflix 2024., 1. epizód, 21. perc 30. másodperc

⁴¹ *Harry és Meghan.* 1. epizód, 35. perc

⁴² *Harry és Meghan.* 1. epizód, 38. perc

egyre jobban megkedvelte őt, és olyan személy lehetett volna, aki képes végleg felszámolni a színesbőrűekkel szembeni rasszizmust, jelentős gyűlöletkeltéssel is szembe kellett néznie. „Olyanokat írnak, ami miatt egyesekben felmerül, hogy megöljenek. Ez már nem csak egy bulvárlap, nem csak egy sztori. A rettegés az életem.”⁴³ Harry herceg és Meghan végül gyermekük születése előtt döntöttek úgy, hogy kilépnek a királyi család nyilvános szereplőinek köréből. Ennek oka volt az is, hogy maga a királyi család nem kívánt védelmet nyújtani és szembe szállni a médiával.

Harry és Meghan esete tökéletesen tükrözi azokat a negatívumokat, amelyeket a média képes okozni az egyén életében.

5.4. Gisèle Pélicot és a bűncselekmények áldozatai

A nem önként vállalt közéleti szereplők másik nagy csoportja a bűncselekmények áldozatainak köre. Amikor egy bűncselekmény nagy hatással van a társadalom tagjaira, illetve nagy érdeklődésre számot tart, elhagyhatatlan körülmény az áldozat személye. A büntetőeljárásban a sértettnek jogos igénye fűződhet ahhoz, hogy a vele kapcsolatos információk ne kerüljenek nyilvánosságra.⁴⁴ A joggyakorlat pedig, főként a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetén kialakította azt a felfogást, hogy az áldozat méltóságának érdekében annak kilétét nem hozza nyilvánosságra. Ez segíti az erőszakot elszenvedőket a traumák feldolgozásában és az esetleges negatív megítélés elkerülésében.

Giséle Pélicot ügye napjainkban is a tárgyalási szakaszban jár. A tényállás szerint férje, Dominique Pélicot több alkalommal drogokkal és egyéb kábítószerekkel elkábította feleségét, majd férfiakat invitált hálósobájukba, akik megerőszakolták a nőt. A szexuális cselekményt minden alkalommal gondosan videóra vette, illetve képfelvételeket is készített. A tárgyalások során kiderült, hogy a 72 éves nőt több mint 70 férfi megerőszakolta, akik közül még nem került elő minden tettes. A rendőrség egy másik ügygel kapcsolatban folytatott le átvizsgálást a férfi számítógépén, ahol majdnem húszezer felvételt találtak. Gisèle ekkor szembesült azzal a borzalommal, amely ettől kezdve egész életéig elkíséri majd.⁴⁵

⁴³ *Harry és Meghan*. 5. epizód, 33. perc

⁴⁴ Erről ld. bővebben Mándi Veronika: A személyes adatok kezelése a büntetőeljárásban és a nyilvánosság kapcsolata. *Büntetőjogi Szemle* 2023. 1. szám

⁴⁵ Euronews: *Hátborzongató: Gisèle Pelicot kérésére levetítették a bíróságon a rajta elkövetett nemi erőszakot*, 2024. október 17., elérhető: <https://hu.euronews.com/2024/10/17/gisele-pelicot-nemi-eroszak-felvetelek-abuse-mappa> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)

A nő eddig szinte példátlan döntést hozott: a nyilvánosság elé állt és az anonimitást mellőzve felvállalta személyét az ügyben. Elmondása szerint minden sorstársának erőt kíván küldeni azzal, hogy a nyilvánosságot felvállalta és bátorít minden erőszakot elszenvedett nőt a fellépésre. A bűncselekmények hatására Gisèle nem önként vállalt közéleti szereplővé vált, ugyanis az eset mély megdöbbenést keltett és bejárta a világot. Gisèle Pélicot azóta számos interjút adott, amiben kiállt a nők jogai mellett és nyíltan szembeszáll az erőszakos bűnelkövetőkkel, így a tudatos és szándékolt közszereplése ma már megkérdőjelezhetetlen. Az eset kikristályosodása óta számos véleménnyel találkozott, amelyben őt együttműködéssel vagy alkoholizmussal vádolták. Ezek a traumát tovább erősítik, amelyre Gisèle is felhívta a figyelmet. A negatív kritikák elősegítik a látenciát, ugyanis az áldozatok nem mernek jogi fellépést kezdeményezni emberi méltóságuk megőrzése érdekében.⁴⁶

5.5. Összegzésként a nem önkéntes közéleti szereplésről

Az akaraton kívüli közszereplés kapcsán nagyon vékony a határ az emberi méltósághoz való jog és a véleménynyilvánítás szabadsága között, mivel a tűrési kötelezettség nem olyan mértékű, amelyre az alapesetben, tehát az önkéntes közszereplés esetében. Véleményem szerint a magyar szabályozás és bírói gyakorlat nem fektet elég hangsúlyt az önkéntesség kérdésére. Az esetek nagy részében a bíróság döntése a két véglet közül az egyik: közszereplés megállapítása vagy nem közszereplő magánszemély alapjogvédelme. A kettő között állhat azonban egy harmadik út, a nem önkéntes közszereplés értékelése, amelyre a joggyakorlatnak nagyobb hangsúlyt kellene fektetnie.

A helyes megoldás megtalálásához elkerülhetetlen egyes segédtudományokat, így például a pszichológiát segítségül hívni. Az ilyen helyzetekben előforduló negatív lélektani hatások vizsgálata összetett, de néhány megfigyelés és elmélet megvilágíthatja a kérdést. Kutatások kimutatták, hogy az önkéntelenül közszereplővé válás komoly negatív lélektani hatásokkal járhat, különösen, ha az illető nincs felkészülve arra, hogy megbirkózzon a közfigyelemmel. Az ilyen helyzetek fokozott stresszhez, szorongáshoz, akár identitásválsághoz is vezethetnek, mivel az érintett személy hirtelen elveszítheti magánéletét. Ha valakit közszereplőként kezelnek anélkül, hogy azt ő kezdeményezte volna, úgy érezheti, hogy megsértik a magánélethez való jogát. Ez szorongást, stresszt, sőt depressziót is okozhat,

⁴⁶ Courthouse News Service: *Gisèle Pélicot Bearing Witness at Mass Rape Trial Pulls Back Curtain on What Survivors Face*, 2024. szeptember. 26., elérhető: <https://www.courthousenews.com/gisele-pelicot-bearing-witness-at-mass-rape-trial-pulls-back-curtain-on-what-survivors-face/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)

különösen, ha a közfigyelem váratlanul éri őt. Emellett az önkéntes közszereplőktől elvárható a felkészültség a kritikákra és a nyilvános észrevételekre, míg a nem önkéntes közszereplők számára ez is stresszfaktor lehet.

VI. Napjaink problémája a közéleti szereplők kontra véleménynyilvánítás harcában

6.1. A média áldozatai

Mint azt már korábban említettem, mára a közszereplők és a magánszemélyek közötti határ elhalványult, ami elsősorban az online tér kiszélesedésének köszönhető. A közszereplés szinte mindenki előtt egy karnyújtásnyira van. A Tiktok elterjedésének eredménye, hogy akár egyetlen rövid videóval a legszélesebb nyilvánosság elé kerülhetünk. Az online felületeken a visszajelzés is könnyebb. Az online média közszereplőit ezért számos kritika érheti, az ezekkel szembeni fellépés viszont szinte lehetetlen, mivel a gyakorlatban elképzelhetetlen, hogy bárki becsületsértő vagy rágalmozó emberek ezreivel szemben lépjen fel. Ennek a jelenségnek hosszútávú hatásai is lehetnek, melyeket már ma is érezhetünk: a véleménynyilvánítás szabadsága túlsúlyba kerül és eltorzul egy súlyosan sértő irányba.

Fontosnak tartom gyakorlati példán keresztül szemléltetni a probléma súlyosságát.

A 2024-es párizsi olimpia egyik legfelkavaróbb és legtöbb embert foglalkoztató híre volt Imane Khalif ügye. Az algériai bokszer a női váltósúly mezőnyében indult az ötkarikás játékokon. A Nemzetközi Bokszzövetség eljárása⁴⁷ során megállapította, hogy Khalif nem felel meg a női mezőnyben való induláshoz, így kizárták a 2023-as világbajnokságból. Sokak szerint XY kromoszómákkal is rendelkezik, amely a férfi szervezetre jellemző, azonban az elvégzett tesztek eredményei az egészségügyi adatok védelme miatt nem hozhatók nyilvánosságra. Ettől függetlenül a rengeteg komment és üzenet között – amelyeket ezt követően kapott – olyanok is megjelentek, amelyek a szakmai szempontokon túlmenve a sportoló személye és külseje ellen irányultak, a külsőségeket és az erkölcsösséget érintő kritikák voltak. E súlyosan személyeskedő vélemények szankció nélkül maradása nagyon távol áll az arányosságtól, mivel a közvélemény kialakítására egyediségük okán nem voltak alkalmasak. Visszaülva az előző fejezetben tárgyalt témára, véleményem szerint azt is fontos volna megállapítanunk, hogy Imane Khalif és a hasonló cipőben járó társai nem önként vállalták közéleti szereplésüket, így a véleményekkel szembeni tűrési határok nem állhatnak egy szinten az önkéntes szereplőkével. Önkéntes közszereplés esetén ezek a vélemények előre kalkulálhatóak, így azokra lelkiileg fel lehet készülni. Azokban esetekben azonban, ahol a

⁴⁷ A Nemzetközi Ökölvívó Szövetség nyilatkozata a 2023-as ökölvívó világbajnokságon kizárt sportolókról. 2024. július 31. Elérhető: <https://www.iba.sport/news/statement-made-by-the-international-boxing-association-regarding-athletes-disqualifications-in-world-boxing-championships-2023/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 28.)

közzszereplés pillanatnyi, aktualitások általi, tehát nem önkéntes, ott az előzetes kalkulációk másra helyezik a hangsúlyt. Imane esetében olimpiára való felkészülésről beszélhetünk. Ide tartozik a szakmai felkészülés (edzések, taktikai tréningek) és a körülmények megismerése (olimpiai falu és versenyközpont elhelyezkedése, média és sajtó általi interjúk és cikkekre való felkészülés), ellenben a méltóságot és jóhírnevet sértő üzenetekre és megbélyegzésekre való mentális felkészültség nem várható el a boksztól. Amellett, hogy ezek az üzenetek súlyosan sértik Imanet, a sportteljesítményre is hatással lehetnek, amely már a sportolói életét is sértik.

Hol húzódik tehát a határ Imane Khalif ügyében? Mint már említettem, Imane nemi identitása vagy szexuális irányultsága teljes mértékben magánügy, tehát az nem lehet a kritikák tárgya, az adott helyzetben azonban – kizárólag szakmai szempontból – fontos lehet egy sportoló nemének meghatározása. Itt már a közvélemény alakításával találkozunk, tehát a kérdésben történő állásfoglalás a vélemények kinyilvánításának szabadsága okán lehetséges. Ezt az algériai boksztól, mint rögtönzött közéleti szereplőnek tűrni kell, ellentétben a külső megjelenését és emberi mivoltát megkérdőjelező kritikákkal. Véleményem szerint a tűrés határok ez utóbbiakra már nem terjednek ki, ezekkel szemben jogvédelemre lenne szükség.

Mivel a magyar helyzetben kívánok változtatásokat megfogalmazni, így elkerülhetetlen, hogy magyar példát is említsek. Háfra Noémi a magyar kézilabda egyik legtehetségesebb balátlövőjeként robbant be a köztudatba. Junior világbajnok lett és a felnőtt világversenyeken húzó emberré vált. 2018-ban az európa bajnokság all stars csapatába is beválasztották. Ezt követően azonban hullámvölgybe került, ugyanis túl nagy elvárásokat állított fel vele szemben a társadalom. Elmondása szerint eljutott arra a szintre, hogy inkább messzire elkerüli a kommenteket, mert a teher pánikbetegséget idézett elő nála. „Megesett, hogy vezetés közben jött rám. Félre kellett állnom, már mentőt akartam hívni, mert nem kaptam levegőt, és el fogok ájulni vagy meg fogok halni.”⁴⁸ Napjainkban csapatról csapatra jár, mert nem képes visszatérni egykori önmagához. Sérülések tömege érte, mely egyértelműen visszavezethető a szorongás eredetű lelki problémákra, amelyeket a nyilvánosság nyomása okozott. Háfra Noémi esete tökéletesen mutatja azon a negatív élettani tényezők kialakulásának következményeit, amelyek elsősorban a negatív véleményekből gyökereznek.

Az utóbbi évek tapasztalatai alapján Tóth Gabi esetét tárgyalnám részletesebben, mivel az őt érő bántalmazások súlyosan túlmentek azon a határon, amelyet még köteles akár egy közzszereplő is eltűrni.

⁴⁸ *Kézivezérlés. KVE#46.* Háfra Noémi: Pánikbetegségem volt, váltanom kellett. 20. perc. 2022. március 18. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=yMczMIqAeK0>.

Tóth Gabiról összességében elmondható, hogy énekesnőként a közéleti szereplést nyíltan vállalta, annak tudatában, hogy őt a vélemények negatív árnyalatokkal is lefesthetik. Történtek azonban változások a munkásságában. Édesanyává vált, majd elkezdett a vidéki gyökereihez visszatérni. Nyíltan képviselte a magyar folklór mozgalmát, népdalokat énekelt és viseleteket öltött magára, emellett a keresztény vallását is felvállalta. Ez a gyökeres változás indította meg azt a fajta „utálatmozgalmat”, ami a magyar társadalom szemében csökkentette az énekesnő erkölcsiséget. Emellett természetesen árnyalta a képet az, hogy Tóth Gabi többször részesült pénzügyi támogatásban az állami tulajdonban álló Szerencsjáték Zrt. részéről. A vele szemben megjelenő gyűlölet csak fokozódott a politikai szerepvállalásával és a kampányrendezvényeken való fellépéseivel. Mint a brit királyi család esetében említettem, a közpénzek kérdése mindig érzékeny terület, ugyanis az állampolgárok jogosan kívánják tudni, hogy az általuk befizetett közterhek, milyen céllal kerülnek felhasználásra. „A legdurvább bántásokat azért kaptam, mert elmentem egy politikai rendezvényre fellépni. Azért kaptam ilyeneket, hogy megöllek vagy elvágom a torkod.”⁴⁹ Tóth Gabi felvett egy konzervatív keresztény, magyar hagyományokat tisztelő, családcentrikus édesanya profilt, mely ellen a társadalom egy része nemtetszését fejezte ki. A fordulópont azonban mégsem ez volt, mivel 2023. augusztusában bejelentette válását párjával, Krausz Gáborral. Rövid időn belül kiderült, hogy a kapcsolatuk romlásának oka egy másik férfi volt. Ezzel feje tetejére fordult az énekesnő korábbi imázsa, amit az emberek nem toleráltak. Egy olyan példaképet igyekeztek a társadalom elé tárni, aki saját ideológiájukhoz illeszkedik, ezzel népszerűsítve azt. Rengeteg vélemény és kritika fogalmazódott meg az elmúlt bő egy évben, amelyek között súlyosan sértőket is találtam. Ezekről készítettem egy összeállítást a könnyebb átláthatóság érdekében.

⁴⁹ Tv2 Titkok Ramónával. 1. rész 32. perc, 50. másodperc. 2024. október 19. Elérhető: https://tv2play.hu/tv2titkok/tv2_titkok_ramonaval_1_adas.

2. ábra: Összeállítás a Tóth Gabi érő alapjogsértő megnyilvánulásokról (saját szerkesztés)

Láthatjuk tehát, hogy a művésznő emberi méltósága egyértelműen sérült, mert az üzenetek agresszív szexuális háttérjelentése őt méltatlan színben tüntetik fel. Ezen felül a vallásszabadságot is sértik, ugyanis Tóth Gabi vallási meggyőződését is megkérdőjelezi.

Véleményem szerint megfontolandó a kommentelők véleménynyilvánításhoz való jogának kérdése is. Számos közösségi média portálon lehetséges úgy véleményt írni, hogy a véleménynyilvánító személyazonossága nem derül ki, így ő nem azonosítható. Alappal érvelhetünk amellett, hogy az álnév (nickname) alatt kommentelő személyek nem minősülnek önálló jogalanyoknak, mivel kilétük nem azonosítható, és így a jogalanyiságuk és alapjogi jogalanyiságuk sem állapítható meg. Ebből kifolyólag az ilyen személyek számára az alapjogvédelem – amely a jogalanyiság feltételeire épül – nem érvényesíthető. Arra már az Alkotmánybíróság joggyakorlata is többször kitért, hogy a jogalanyok körébe a természetes személyek, illetve a jogi személyek sorolandóak. Mindemellett az alapjogok gyakorlása és az alkotmányjogi panasz benyújtásának feltétele az érintettség, amely minden esetben az egyedi azonosíthatóságot követeli meg.

Ha azonban az álnévvel véleményt alkotókat mégis jogalanynak tekintenénk, érdemes megvizsgálni az énekesnő emberi méltóságának és a véleménynyilvánítási szabadság védelmének viszonyát. Mindenekelőtt érzékeltetném, hogy két nagyon fontos alapjog ütközéséről beszélünk, mivel az emberi méltóság az alapjogi hierarchia csúcsán helyezkedik el, ezzel szemben a demokratikus állam alapköve a vélemények szabad kinyilvánítása. Az emberi méltósághoz való jog az élethez való joggal együtt értelmezve korlátozhatatlan alapjogunk, ahogy azt az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata is rögzíti. Ennek értelmében az ember méltósága külső korlátja a véleménynyilvánítás szabadságának, melyet az Alaptörvény negyedik módosítása 5. cikkének (2) bekezdése az Alaptörvény részévé emelt. Amiként arról az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdése rendelkezik, minden alapjog esetén a korlátozás oka egy másik alapjog megsértése lehet. Ha azonban a véleményszabadság kontra emberi méltóság harcában kizárjuk az alapjogi tesztet, akkor egyúttal kinyilvánítjuk a mozgásteret nem hagyó hierarchiát a méltóság javára. Ezt az álláspontot támasztotta alá az 3207/2013. (XI. 18.) AB határozatban hozott döntés, illetve a 1/2015. (I. 16.) AB határozat is. Tóth Gabi esetében a fent említett jogsértések az emberi mivoltát kérdőjelezzik meg, így azok méltóság sértő vélemények. Ebben az esetben tehát nincs szükségünk alapjogi teszt elvégzésére ahhoz, hogy a jogsértések relevanciáját megtaláljuk. Arra azonban az Alkotmánybíróság gyakorlata is kitért, hogy a hierarchia felállítása esetén az emberi méltóság értelmezési köre leszűkül, mivel ennek hiányában a véleménynyilvánítás szabadságának alapjoga kiüresedhet. A kérdések megválaszolásához tehát azt szükséges megvizsgálnunk, hogy a Tóth Gabival történtek a szűkebben értelmezett emberi méltóság védelmi körébe sorolhatók-e. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az emberi méltóság tartalmi eleme a megaláztatás tilalma, az emberi státuszt tagadó vélemények, illetve az érintettek megalázó módon való ábrázolása. „Azt kell megvizsgálni, hogy objektíve az emberi méltóság sérelmét eredményezheti-e a véleménynyilvánítás kifejezése, módja, továbbá, hogy a vélemény gyakorlása erre a célra (vagyis a méltóság sérelmére) irányult-e. Ez esetben ugyanis a szükségességi-arányossági tesztet nem kell elvégezni, hanem meg kell állapítani, hogy a véleménynyilvánítás e megjelenítési formája nem tartozik az Alaptörvény IX. cikkének védelmi körébe.”⁵⁰ Tóth Gabi az internetes bántalmazás áldozataként a kommenteken keresztül szenvedett jogsérelmet. Ezek a kommentek alkalmasak voltak arra, hogy az énekesnőt megalázzák, a „véglény korcs”

⁵⁰ Téglási András: Véleményszabadság vs. emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában. *Acta Humana* 2015. évi 6. szám. 45. o.

kifejezés által emberi mivoltát megkérdőjelezzék, sőt őt kifejezetten megalázó módon ábrázolják.

Így tehát összességében elmondható, hogy a művésznő emberi méltósága súlyosansérült a róla megalkotott vélemények hatására, amellyel szemben praktikus és sikerre vezető fellépési lehetősége nem volt.

6.2. A közérdekű részvételt akadályozó pereskedés

Napjainkra a már említett terjedés a média világában a vélemények ezreit hozta magával. Ennek következménye az, hogy a súlyosan sértő vélemények száma egyre nagyobb, azok ellen reális győzelmi esélyekkel fellépni nagyon nehezen lehet. A véleménynyilvánítás lehetőségeinek ilyen jellegű kiszélesedése szükségszerűen maga után vonta azt is, hogy néhány közszereplő még a közérdeklődésre számot tartó, nem méltóságsértő véleményekkel szemben is igyekszik fellépni. A kritikák alanyai, tehát a közéleti szereplők olyan peres eljárásokat kezdtek el felépíteni, elsősorban a polgári bíróságok előtt, amely kevésbé a győzelmet, inkább az alperes munkájának lassítását tűzték ki célul. Ezek az úgynevezett SLAPP perek. A SLAPP egy angol kifejezés, a Strategic Lawsuits Against Public Participation rövidítése, amit magyar fordítással közérdekű részvételt akadályozó pereskedésnek hívhatunk. Ez tehát olyan pereskedési gyakorlat, amely többnyire hatalmi pozícióban lévő emberek, vállalatok, kormányok, politikai pártok részéről indul újságírók és civil aktivisták ellen. Az eljárások célja, hogy elrettentő, dermesztő hatást gyakoroljanak a közéleti kérdésekben véleményt nyilvánító személyekre, de tulajdonképpen bárkire, ezzel visszatartva őket a nyilvános kritikák és vélemények megfogalmazásától. A lényeg tehát az, hogy ezekkel az eljárásokkal a lehető legnagyobb mértékben megfélemlítsék és leterheljék az érintetteket. Az eljárások kezdeményezői számára nem az a fontos, hogy megnyerjék ezeket a pereket, hanem az, hogy minél jobban elhúzzák az ügyeket és egyúttal elrettentő példát mutassanak a többi újságírónak.

Európában az Amsterdamban tevékenykedő Law Clinics foglalkozott a SLAPP ügyek megismerésével és azok megítélésének kérdésével. Tizenegy éve alatt 530 ilyen típusú pert azonosítottak, más megítélések szerint azonban az ilyen perek száma jóval nagyobb. Fontos módszertani kérdés, hogy mi minősül SLAPP pernek. Ilyen szempont lehet a felperes keresetében megjelölt alperes személye. SLAPP perek esetén az alperes a legtöbb esetben személyesen fel van tüntetve, így nem a szervezet vagy jogi személy a támadás fő célpontja, hanem maga az egyén. Másik tipikus jellemzője a peres eljárás megindításának helye és annak befolyásolása. Ennek köszönhetően a felperes szemügyre veszi a lehetséges következményeket,

a pert pedig ott indítja meg, ahol a védekezés a legnehezebben eszkalálható. Ezt hívjuk „forum shopping” -nak.

A közérdekű részvételt akadályozó perek egyik legfontosabb jellemzője a fegyveregyenlőtlenség. Ez jelen esetben azt jelenti, hogy a felperes közhatalmon lévő személy, így a büntetőjogi vagy pénzügyi teher az alperes oldalán súlyosabb következményeket okoz. Az eljárások akár évekig is elhúzódhatnak, illetve az ellenkérelemmel nagyon ritkán lezárhatóak. Az is gyakori, hogy a keresetben irreálisan magas sérelemdíjat követelnek vagy az ügy egyértelműen megalapozatlan. Ez a helyzet például akkor állhat elő, ha az eljárást nem valótlan tényállítás, hanem véleménynyilvánítás alapján indítják. Ez pedig védelem alatt áll, így az ítélet borítékolható, mégis évekig elhúzódik a tárgyalás.

Egy másik erőteljes eszköz a közszereplők markában az ideiglenes intézkedés lehetősége. Itt konkrétan arról van szó, hogy a perindító a közügyet érintő vita esetén felterjeszti a bíróságnak, hogy a cikk megjelenése esetén őt súlyos jogsérelem éri, ezt pedig az újság nem képes megcáfolni, akkor a bíróság megítélheti a cikk elmaradásának kötelezettségét. Habár ez nem végleges döntés, ugyanis a bizonyítás lefolytatásáig tart, tehát a cáfolat esetén a sajtótermék legálisan megjelenhet. Ez tulajdonképpen egy időhúzási, cenzúra jellegű lehetőség, amely felkészülési esélyeket teremt a közéleti szereplőknek a vádak elleni fellépésre a nyilvánosság előtt.

Az újságíró leghasznosabb fegyvere a jogalap, annak igazolásával ugyanis megkönnyítheti a bizonyítási eljárás lefolytatását, ezzel pedig a véleménynyilvánítás szabadsága lép életbe, mivel bizonyítani tudja a tényállítások valóságtartalmát.

A SLAPP perek már olyan egyszerű szituációk szüleménye is lehet, mint például a tüntetők útesten való közlekedése, amellyel a közúti forgalmat akadályozzák.

Az Európai Unió észlelte a probléma súlyosságát és 2024. márciusában jogszabályt fogadott el a közérdekű részvételt akadályozó perek meghatározására és szabályozására. A legfontosabb változás, hogy az alperes az eljárás lehető legkorábbi szakaszában kérheti a bírótól a kereset elutasítását. Erről a bíróság gyorsított eljárásban dönt, a pénzügyi biztosítékok kérdésével párhuzamosan. Mindemellett a nyilvánvalóan megalapozatlan, visszaélészerű pert indító személlyel szemben szankciókat alkalmazhatnak. Kitágították a határon átnyúló perek kikiáltásának lehetőségét, valamint az ilyen perekben harmadik ország által meghozott ítéletek elfogadását az EU tagállamokban megtiltották. Mindemellett a tagállamoknak olyan jogi

szabályozást kell bevezetniük, melynek értelmében a szervezetek és egyesületek az alperes segítségét szolgálják, valamint maguk a tagállamok is segíteni kötelesek az alperest.⁵¹

Hazánkban az egyik legkiemelkedőbb eset a Hell Energy és a Forbes közötti vita, amely 2020-ban kezdődött, amikor a Forbes milliárdosok listáját közzétették. A listán feltüntették a Hell Energy tulajdonosainak neveit, ami ellen a vállalat magánéletük megsértésére hivatkozva tiltakozott. A bíróság végzést hozott a tulajdonosok nevének közzétételének leállítására, amit a Forbes szerkesztői cenzúraként értelmeztek. A példátlan ítélet nemzetköziszíntér figyelmét is felkeltette. Az ügyben első fokon 2024. februárjában született döntés a Forbes javára, de az ügy még mindig folyamatban van. A Forbes ítélet úgy értelmezi, hogy a tulajdonosok neveit újra közzé lehet tenni, míg a Hell Energy szerint a korábbi tiltás a jogerős ítéletig érvényben marad. A Hell Energy érvei között szerepel, hogy a Forbes cikkei valótlan állításokat tartalmaznak, míg a Forbes szerint az állami támogatások felhasználása közérdeklődésre számot tartó kérdés, így indokolt a vállalatok működésének átláthatóságát vizsgáló újságírói tevékenység. A vita középpontjában az áll, hogy miként lehet egyensúlyt teremteni a közérdek, a magánélet és az újságírói szabadság között. A Forbes úgy látja, hogy a jogi eljárás olyan átláthatósági kérdést vet fel, amely a jövőben mélyreható hatással lehet az újságírásra.

Habár a dolgozatom témájával csak közvetett kapcsolatban áll a SLAPP perek témaköre, fontosnak tartottam figyelmet szentelni rá. Véleményem szerint ezek az eljárások lassítják az igazságszolgáltatást és komoly pénzügyi terheket rónak az állampolgárookra és az államra egyaránt. Ha a társadalomban elhalványulna az a fajta felfogás, mely elősegíti az alapjogsértő kritikák megalkotására való motiváltságot, akkor a SLAPP perek megindítása is mérséklődne.

⁵¹ A közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek: véglegesen zöld utat kapott az újságírók és az emberi jogi jogvédők védelméről szóló uniós jogszabályról Európai Unió Tanácsának 2024. március 19-i sajtóközleménye. Elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/03/19/anti-slapp-final-green-light-for-eu-law-protecting-journalists-and-human-rights-defenders/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 30.)

VII. Következtetések

Kutatásom során hangsúlyt fektettem a véleménynyilvánítás szabadságának kialakulására és azokra a tényezőkre, amelyek alapelveként szolgáltak az alapjog mai formájának eléréséhez. Figyelmet fordítottam az egyes történelmi korszakok jellemzőire, így kerek képet alkotva a jog történetiségéről. A véleményszabadság legfontosabb feladata mindenekelőtt a *kreativitás megnyilvánulása, az önkifejezés* és a társadalmi kapcsolatok kiszínesítése. A történelmi tapasztalatainknak köszönhetően tisztán láthatjuk, hogy a kritikai értékelések túlzott korlátozása eltompítja és végső esetben ellehetetleníti a véleménynyilvánítás szabadságának másik fő feladatkörét, a *demokratikus közvélemény kialakítását*. Ez súlyos feszültségeket szülhet a társadalomban, ezért nagyon fontos történelmi eredmény a véleményszabadság korlátozása. Ehhez azonban meg kell találnunk azt a határvonalat, amely a legkevesebb beavatkozást valósítja meg. A közéleti szereplőkről kialakított kritikák gyakran ütköznek polgári jogi és büntetőjogi tényállásokba. Ezekben az esetekben meg kell találnunk azt a határt és fel kell állítanunk azokat a korlátokat, amely még az Alkotmánybíróság számára sem teljesen egyértelműek. Főszabály szerint a közéleti szereplő a közszereplésével kapcsolatos tevékenységéről alakotott véleményeket túrni köteles, mivel ezek a közvélemény kategóriájába esnek. Ezekben az esetekben tehát korlátozott személyiségi jogi védelem lép életbe, ezzel pedig a véleménynyilvánítás szabadsága „kerekedik felül”. A deliktumot megvalósító, tehát becsületet és jóhírnevet sértő, valamint a rágalmazó, illetve a magán- és családi életet veszélyeztető kritikák nem élvezhetik az alkotmányjog védelmét. Mindent összevetve a határ ennek értelmében felállítható: *a közszereplő magasabb védelmet élvez, ha bizonyítani tudja, hogy őt közéleti tevékenységén kívül érte a jogsérelem*.

Ez mind egyszerűnek tűnik, azonban a gyakorlatban napjaink társadalmában a kritikaalkotás fő fóruma az internet lett. Itt számos esetben találunk a kommentek között súlyosan sértő véleményeket, az alkotó személye azonban kérdéses, sőt örökre ismeretlen marad. Bizonyos közszereplők médiajelenléte hozzászólások ezreit eredményezi, ami a cselekmények szankció nélkül maradását erősíti. Véleményem szerint a kommentelők hadával szemben nem tud sikeresen fellépni egy közéleti szereplő sem, mert a mai magyar jogi szabályozás nem tartalmaz reális lehetőséget erre. Nincs olyan perjogi megoldásunk, amely ilyen nagyszámú alperessel szemben működőképes lehet.

Dolgozatom másik fő témája, a nem önként vállalt közéleti szereplés még inkább átgondolandó. Manapság annak relevanciája, hogy adott személy a nyilvánosságba „beleszületett”, illetve akaratán kívül jelent ebben meg, a nullához közelít. Ahogy arról már az

Alkotmánybíróság is számos esetben említést tett, a véleménynyilvánítás szabadsága nem eshet korlátozás alá azokban az esetekben, amikor a megalkotott vélemény közérdeklődésre tart számot. Itt nem perdöntő körülmény a vélemény alanyának társadalmi státusza, csupán a megalkotott vélemény közügyet érintő jellege. Így történt a fókavadászok esetében is, akik ad hoc közéleti szereplővé váltak, végső soron mégsem élhettek személyiségvédelmi jogukkal. Ha tehát a vélemény a közérdeklődésre számot tartó kérdések körébe sorolható, akkor az önkéntesség vizsgálata nélkül a korlátozott személyiségi jogvédelemben lép életbe. A szándékolt szerepvállalás kérdése az esetek nagy részében homályban is marad. Azt gondolom, hogy ez nem helyénvaló álláspont, az önkéntes közszereplővel ellentétben ugyanis, a korlátozott közszereplőtől nem elvárható körülmény a negatív kritikákra való lelki és pszichikai felkészültség. Ezek olyan káros élettani következményekhez vezethetnek, amelyek gyakran a közélettől való megszállottságot, az addigi élettől való menekülést és akár depressziót és öngyilkosságot is okozhatnak. Összességében azt gondolom, hogy a nem önként vállalt közéleti szereplést az Amerikai Egyesült Államok kezeli jól, ezért tértem ki e megoldás részleteire a dolgozatomban.

VIII. De lege ferenda javaslatok

Következtetéseim alapján arra az álláspontra jutottam, hogy a közszereplőkkel szembeni magyar bírói gyakorlat átalakítása elhanyagolhatatlan feladattá vált. Ebben olyan részelemeket látok szükségszerűnek, amelyek a jelen szabályozási kereteket gyökerestől felforgatnák. Először is átfogó definíció megalkotására lenne szükség a közéleti szereplő fogalmára vonatkozóan, mivel ennek köszönhetően az e körbe tartozó személyek csoportja egyértelműen meghatározhatóvá válna. Emellett mindenképpen szigorúbb vizsgálat szükséges az önkéntesség kérdésében is. Mindezzel az olyan eljárások száma, amelyek hosszú évek alatt a közéleti szereplést, ezzel párhuzamosan a korlátozott személyiségi jogvédelmet ítélik meg, nagy arányban redukálódna, így időt, energiát és pénzt megspórolva az állampolgárok és az állam vonatkozásában egyaránt. A polgári eljárásjog kritikai vizsgálata nem tartozik a kutatásomhoz, ezen a ponton mégis idekapcsolható. Nem tisztem új eljárásjogi szabályokat alkotni, de a problémákra mindenképpen felhívnám a tisztelt olvasó figyelmét.

Végzőként fontosnak tartok néhány rövidebb távú célt megfogalmazni, a bírói gyakorlat megváltoztatása és az ehhez kapcsolódó új eljárásjogi szabályok megalkotása ugyanis hosszú folyamat, amely évekig elnyúlhat. A szociális média oldalak kommentjei között túlnyomó többségben az irigység és a világszemléletek összeütközése okozza a személyiségi jogokat megsértő üzeneteket. Ezeket ki tudnánk küszöbölni egy kiszűrési mechanizmus megalkotásával, így a sértő kommentek törlésre kerülhetnének a megalkotásukat követően. Habár egyes platformok, mint a Facebook és a TikTok bizonyos próbálkozásokat elindítottak ennek érdekében, azonban ez még nagyon gyerekcipőben jár, így nem képes minden ártó véleménnyel szemben szankciókat alkalmazni. Második elemként olyan javaslatom lenne, hogy a kifejezetten provokáció szándékával kommentelő személyek, tehát a „trollok” is szankcionálás alá eshetnének. Itt gondolok a közösségi médiától való eltiltásra egy-két napra, hónapra, akár évre, végső soron végleges törlésre. Ezen a ponton említeném meg újra azt a körülményt, hogy ők nem minden esetben tekinthetők jogalanyoknak, így ezen platformok felhasználási feltételei közé feltétlenül javaslom az álnév használatának tilalmát. A teljes név megadásának kötelezettsége magával hozná a jogalanyiség fennálltát és ezzel párhuzamosan a jogsértések elleni fellépés lehetőségét. Amíg azonban ez nem teljesül, addig magával a közösségi média oldallal szemben nyújthatunk be keresetet. A gyűlölködő, sértő vélemények arányának csökkentése természetesen nem lehet csak a jog feladata, fontos a társadalom edukálása is ezen a téren. Akár az állam feladata is lehet, hogy kampányokkal és egyéb

eszközökkel csökkentse a társadalom tagjaiban a sértő kommentek írása, valamint a túlzó vélemények megalkotása iránti vágyat.

Felhasznált irodalom

- *A közéleti részvételt akadályozó stratégiai perek: véglegesen zöld utat kapott az újságírók és az emberi jogi jogvédők védelméről szóló uniós jogszabályról.* Az Európai Unió Tanácsának 2024. március 19-i sajtóközleménye. Elérhető: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2024/03/19/anti-slapp-final-green-light-for-eu-law-protecting-journalists-and-human-rights-defenders/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 30.)
- *A Nemzetközi Ökölvívó Szövetség nyilatkozata a 2023-as ökölvívó világbajnokságon kizárt sportolókról.* 2024. július 31. Elérhető: <https://www.iba.sport/news/statement-made-by-the-international-boxing-association-regarding-athletes-disqualifications-in-world-boxing-championships-2023/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 28.)
- *A TASZ üdvözli a közügyek szabad megvitatásának közelgő dekriminalizációját és felhívja a figyelmet a kormány további teendőire.* A Társaság a Szabadságjogokért Egyesület 2023. április 26-i honlaphíre. Elérhető: <https://tasz.hu/cikkek/a-tasz-udvozli-a-kozugyek-szabad-megvitatasanak-kozelgo-dekriminalizaciojat-es-felhivja-a-figyelmet-a-kormany-tovabbi-teendoire/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 30.)
- *A véleménynyilvánítás szabad, a határvonal az emberi méltóság védelme.* Az Alkotmánybíróság 2021. február 5-i közleménye. Elérhető: <https://alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/a-velemenynyilvanitas-szabad-a-hatarvonal-az-emberi-meltosag-vedelme/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 24.)
- *Az Alaptörvény szabadságjogai.* 5. lecke: A véleménynyilvánítás szabadsága. Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/static/e-learning/alaptorveny_birok/at_szabadsag/lecke5_lap1.html (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 24.)
- Barzó Tímea: *A közéleti szereplők és a magánélethez fűződő jog.* In Kékesi Tamás (szerk.): *Multiscience XXXII. MicroCAD International Multidisciplinary Scientific Conference*, Miskolci Egyetem: Miskolc-Egyetemváros 2018. Pp. 1-9.
- Bychawska-Siniarska, Dominika: *A véleménynyilvánítás szabadságának védelme az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján.* Európa Tanács 2018. Elérhető:

<https://rm.coe.int/protecting-the-right-to-freedom-of-expression-under-the-european-conve/168092f25a> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 24.)

- *Gisèle Pélicot Bearing Witness at Mass Rape Trial Pulls Back Curtain on What Survivors Face*, Courthouse News Service, 2024. szeptember. 26. Elérhető: <https://www.courthousenews.com/gisele-pelicot-bearing-witness-at-mass-rape-trial-pulls-back-curtain-on-what-survivors-face/> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)
- *Guide on Article 10 – Freedom of expression*, European Court of Human Rights, Európa Tanács 2023. Elérhető: <https://rm.coe.int/guide-on-article-10-freedom-of-expression-eng/native/1680ad61d6> (utolsó letöltés dátuma: 2024. október 15.)
- Halász Iván (szerk.): *Alkotmányjog*. Ludovika Egyetemi Kiadó: Budapest 2018.
- Halmai Gábor: *Emberi jogok*. Budapest: Osiris Kiadó, 2008.
- *Hátborzongató: Gisèle Pelicot kérésére levetítették a bíróságon a rajta elkövetett nemi erőszakot*, Euronews, 2024. október 17., elérhető: <https://hu.euronews.com/2024/10/17/gisele-pelicot-nemi-eroszak-felvetelek-abuse-mappa> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)
- Iványi Márton: Az online közösségi hálózatok és a véleménynyilvánítás pozitív és negatív szabadsága. *Iskolakultúra* 2015. évi 3. szám. Pp. 72-88.
- Kiss Barnabás: *Emberi jogok – alapjogok általános kérdései*. Elérhető: <https://juris.u-szeged.hu/karunkrol/szem-anyag/emberi-jogok-alt> (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)
- Kóczyán Sándor: *Az EJEB véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos ítéletei*. Elérhető: [https://nmhh.hu/dokumentum/192032/Az EJEB szolasszabadsaggal kapcsolatos iteletei_OZ.pdf](https://nmhh.hu/dokumentum/192032/Az_EJEB_szolasszabadsaggal_kapcsolatos_iteletei_OZ.pdf) (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)
- Koltay András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban, *Magyar Jog* 2013. évi 10. szám. Pp. 577-587.
- Koltay András: A véleménynyilvánítás szabadsága, In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András), 2018.

- Kovács Krisztián: A közszereplők bírálhatóságának legújabb gyakorlata a közösségi médiához kapcsolódó újabb felsőbírósági gyakorlat tükrében. *In Medias Res* 2022. évi 3. szám. Pp. 153-164.
- Kubisch Károly: A véleménynyilvánítás szabadsága a XXI. században. *KRE-DIT, A KRE-DOK online tudományos folyóirata* 2020. évi 2. szám. Pp. 1-69.
- Lassányi Tamás: *A véleménynyilvánítás szabadsága az interneten*. 1999. Elérhető: mek.oszk.hu/01400/01407/01407 (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)
- Müller Ágnes: A véleménynyilvánítás szabadsága büntetőjogi határainak alakulása a közszereplők, közérdeklődésre számot tartó ügyek vonatkozásában. *Infokommunikáció és Jog*, 2015. évi 2-3. szám. Pp. 99-102.
- Nagy Anna: A közéleti szereplők személyiségi jogainak védelme – az akaraton kívüli közszereplővé válás speciális esetének vizsgálata. *Arsboni* 2021. január 29. Elérhető: <https://arsboni.hu/a-kozeleti-szereplok-szemelyisegi-jogainak-vedelme-az-akaraton-kivuli-kozszereplove-valas-specialis-esetenek-vizsgalata> (utolsó letöltés dátuma: október 10.)
- *Pontosította a közszereplői minőség megállapításának szempontrendszerét az Alkotmánybíróság*, az Alkotmánybíróság 2018. április 25-i közleménye. Elérhető: <https://alkotmanybirosag.hu/kozlemeny/pontositotta-a-kozszereploi-minoseg-megallapitasanak-szempontrendszeret-az-alkotmanybirosag/> (utolsó letöltés dátuma: október 24.)
- Téglási András: Véleményszabadság vs. emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában. *Acta Humana* 2015. évi 6. szám. Pp. 25–47.
- Tóth J. Zoltán: Erkölcsi jogok, emberi jogok, alkotmányos jogok. In: Birher Nándor – Homicskó Árpád Olivér (szerk.): *Az egyházi intézmények működtetésének etikai alapjai*. Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum XXVIII. (sorozatszerkesztő: Homicskó Árpád Olivér), Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar: Budapest 2019. Pp. 53-62.
- *Uniós alapjogok a tagállamokban. Az alapjogi charta alkalmazási és értelmezési problémái*. Pályamű a Mailáth György tudományos pályázat Közjogi, munkajogi és EU szekciójába, 14. témakör. Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/2019-01/bako_beata_csilla_0.pdf (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)

- *Visszaélésszerű pereskedés civilek és újságírók ellen – Mit tehet az EU?* A Független Médiaközpont által szervezett kerekasztal-beszélgetés szövegének leírata. Elérhető: https://cij.hu/hu/wp-content/uploads/2022/12/SLAPP_kerekasztal.pdf (utolsó letöltés dátuma: 2024. november 27.)

Felhasznált filmek, videók

- *Harry és Meghan.* (*Harry and Meghan.* Rendezte: Liz Garbus és Erica Sashin, Netflix 2024.
- *Kézivezérlés.* KVE#46. Háfra Noémi: Pánikbetegségem volt, váltanom kellett. 2022. március 18. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=yMczMIqAeK0>
- *Tv2 Titkok Ramónával.* 1. rész. 2024. október 19. Elérhető: https://tv2play.hu/tv2titkok/tv2_titkok_ramonaval_1_adas

Felhasznált bírósági döntések

Magyarország bíróságai

- Fővárosi Ítéltábla Pf.20616/2018/4. számú határozata személyiségi jog megsértése tárgyában.

Alkotmánybíróság

- 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992. 170–170.
- 13/2014 (V. 18.) AB határozat, ABH 2014. 286-309.
- 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, ABH 2018. 663-679.

Emberi Jogok Európai Bírósága

- Axel Springer AG kontra Németország, 2012. február 7-i ítélet, no. 39954/08.
- Bladet Tromsø és Stensaas kontra Norvégia, 1999. május 20-i ítélet, no. 21980/93
- Caroline és Ernst August von Hannover kontra Németország, 2012. február 7-i ítélet, no. 40660/08. és 60641/08.
- Von Hannover kontra Németország, 2004. június 24-i ítélet, no. 59320/00.

Az Európai Unió Bírósága

- Dynamic Medien kontra Avides Media AG, 2008. február 14-i ítélet, no. C-244/06.
- ERT kontra DEP, 1991. június 18-i ítélet, no. C-260/89.
- Schmidberger kontra Ausztria, 2003. június 12-i ítélet, no. C-112/00.

Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága

- Brandenburg v. Ohio, 1969. június 9-i ítélet, no. 395 U.S. 444.
- Gertz v. Robert Welch, Inc., 1974. június 25-i ítélet, no. 418 U.S. 323.
- New York Times Co. v. Sullivan, 1964. március 9-i ítélet, no. 376 U.S. 254.
- Schenck v. United States, 1919. március 3-i ítélet, no. 249 U.S. 47.